

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

”OPERATION HIGH FIVE”

Ilmapiiriprojekti Hollolan yläkoulun kahdeksannelle luokalle

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2012
Veera Blässar
Emma Mattila

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

BLÄSSAR, VEERA & MATTILA, EMMA: ”Operation high five”
Ilmapiiriprojekti Hollolan yläkoulun kahdeksannelle luokalle

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö,
42 sivua, 39 liitesivua

Kevät 2012

TIIVISTELMÄ

Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka on toteutettu Hollolan yläkoululle syksyllä 2011. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin noin yhdeksän viikon mittaisena projektina. Projektin kohderyhmänä oli eräs kahdeksas luokka, jonka ilmapiirissä sekä yhteishengessä oli havaittu puutteita ja ongelmia jo koko seitsemännen luokan ajan. Projektin nimi, ”Operation high five”, on luokan oppilaiden keksimä.

Projektin tarkoituksena oli kehittää ja kasvattaa kohdeluokkamme ilmapiiriä ja yhteishenkeä. Tavoitteiksi työlle oli asetettu luokan oppilaiden osallisuuden ja itseilmaisun tukeminen, vuorovaikutuksen vahvistaminen luokan sisällä sekä positiivisemmän ilmapiirin ja yhteishengen luominen luokkaan. Näiden lisäksi tavoitteenamme oli tuottaa menetelmäpaketti projektissamme käyttämistämme teemoista ja toiminnoista. Menetelmäpaketti on opinnäytetyöstämme syntynyt tuotos, joka jää tulevaisuudessa hyödynnettäväksi Hollolan yläkoululle.

Opinnäytetyössämme korostuu sosiaalipedagoginen ajattelutapa sekä työote. Sosiaalipedagogiikka määrittää sekä tietoperustamme että projektimme toiminnallista osuutta. Käyttämämme luovat ja toiminnalliset menetelmät ovat osallistavia sekä yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta tukevia.

Asiasanat: sosiaalipedagogiikka, ilmapiiri, ryhmä ja toiminta

Lahti University of Applied Sciences
Lahti University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

BLÄSSAR, VEERA & MATTILA, EMMA: "Operation high five" The atmosphere project for one 8. class in Hollola junior high.

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with children and young people
42 pages, 39 pages of appendices

Spring 2012

ABSTRACT

This is a functional thesis, which was carried out in Hollola's junior high school in autumn 2011. The functional part of our thesis was about nine weeks long. The target group of our project was one 8th class. This school class had problems in atmosphere and communal spirit. The name of this project "Operation high five" was invested by our target group.

The purpose of this project was to develop and improve the atmosphere and communal spirit of the school class. The aim was to improve the participation, expression and interaction of the pupils. Furthermore we were supposed to create a package of the methods and actions, which were used in our project. This package is the product of our bachelor's thesis.

The social pedagogical way of thinking and acting is highlighted in our thesis. Social pedagogy determines the theoretical and practical part of this project. The creative and functional methods we used improve participation, communality and interaction.

Key words: social pedagogy, atmosphere, group and action

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	PROJEKTIN TAUSTA JA TARVE	3
2.1	Toimeksiantaja	4
2.2	Luokan lähtötilanne	4
2.3	Luokan oma näkemys	5
3	PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET	8
4	SOSIAALIPEDAGOGIIKKA OPINNÄYTETYÖSSÄMME	11
4.1	Osallisuus	12
4.2	Yhteisöllisyys ja dialogisuus	13
5	RYHMÄDYNAMIIKKA JA TURVALLINEN RYHMÄ	14
6	KOULUVIIHTYVYYS	16
7	ILMAPIIRIPROJEKTIN TOTEUTUS	18
7.1	Tutustuminen	19
7.2	Itsetuntemus	20
7.3	Kaverisuhteet	21
7.4	Ryhmänjäsenyys	22
7.5	Suvaitsevaisuus	23
7.6	Turvallinen luokka	25
7.7	Koulussa käyttäytyminen ja koulun merkitys	26
7.8	”Meidän luokka” – yhteen koonti kerta	26
8	PROJEKTIN ARVIOINTI	29
8.1	Palautekyselyn tuloksia	30
8.2	Tavoitteiden ja tarkoituksen saavuttamisen arviointi	32
8.3	Oman ammatillisen kehityksen arviointi	34
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

”Operation High Five” on projekti, jonka toteutimme opinnäytetyönä Hollolan yläkoululle syksyllä 2011. Kohderyhmämme oli eräs kahdeksas luokka, jonka ilmapiirissä sekä yhteishengessä oli havaittu puutteita ja ongelmia koko seitsemännen luokan ajan. Projektin ajankohdaksi valikoitui kahdeksannen luokan alku, jotta mahdolliset positiiviset vaikutukset ehtisivät tulla näkyviin luokassa vielä ennen peruskoulun loppumista. Vaikeudet olivat näyttäytyneet häiriköintinä oppitunneilla ja luokan selvänä kahtia jakautuneisuutena. Luokan oppilaista erottuivat selvästi vilkkaammat ja aktiivisemmat oppilaat hiljaisten jäädessä taustalle. Projektin tavoitteena oli siis kehittää luokan yhteishenkeä sekä ilmapiiriä. Opinnäytetyömme teoriaosuus rakentuu vahvasti sosiaalipedagogisen viitekehyksen ympärille. Sosiaalipedagogiikan käsitteistä työlemme olemme nostaneet erityisesti osallisuuden, yhteisöllisyyden ja dialogisuuden, jotka kaikki ovat kulkeneet olennaisesti toimintamme keskitienä. Näiden lisäksi muita teoriakäsitteitä ovat ryhmädynamiikka, turvallinen ryhmä ja kouluviihtyvyys.

Koulussa ja luokissa vallitsevalla ilmapiirillä on tutkitusti merkitystä kasvatus- ja opetustyölle, ja ilmapiirin nähdään muodostuvan ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Freibergin (1999) mukaan myönteinen ilmapiiri ja luokkahenki tukevat oppilaan kokemusta johonkin kuulumisesta sekä positiivisten oppimistulosten ja -kokemusten syntymistä. Ilmapiiri on keskeinen tekijä myös oppimishalun ja opiskelutaitojen muodostumisessa. Iresonin ja Hallamin (2005) mukaan oppilaiden käsitykset koulusta muovautuvat pitkälti sen perusteella, kokevatko he saaneensa tukea opettajilta ja luokkatovereiltaan sekä tulleen hyväksytyksi ja tunteneensa yhteenkuuluvuutta koulussa. Kouluiässä lapsi tai nuori hakeutuu entistä enemmän ikätovereidensa piiriin ja tarvitsee ympäristön tai yhteisön, johon tuntee kuuluvansa. (Immonen & Nurmi 2009, 25–26.)

Syksyllä 2010 toimimme Hollolan yläkoululla opinnäytetyömme kaltaisen projektin parissa. Tuolloin saimme koulun yhteisöpedagogilta tietoomme, että yläkoululla olisi enemmänkin tarvetta luokkien ilmapiiriä kohentavalle toiminnalle. Yhteisöpedagogilla ei ole työpari tai -ryhmää, ja koska koulu on suuri, eivät yhteisöpedagogin työresurssit yksin riitä vastamaan jokaisen ryhmän tarpeisiin. Ajatus opinnäytetyön toteuttamisesta Hollolan yläkoululle lähti

liikkeelle tuolloin, syksyllä 2010. Työ muodostui projektiksi, jonka tarkoituksena oli kehittää ja kasvattaa kohdeluokkamme ilmapiiriä ja yhteishenkeä.

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus muodostui yhdeksän viikon mittaiseksi projektiksi. Työlle asettamamme tavoitteet rakentuivat opettajilta ja oppilailta itseltään tulleiden kokemusten ja palautteiden sekä omien havaintojemme pohjalta. Itse toiminnan sisällön ja teemat suunnittelimme tukemaan tavoitteiden saavuttamista. Projekti rakentui yhdeksästä toimintakerrasta, joista jokaisella oli oma teemansa, kuten turvallinen luokka, kaverisuhteet ja koulussa käyttäytyminen. Tuotoksena opinnäytetyöstämme syntyi Hollolan yläkoululle jatkossakin käytettäväksi menetelmäpaketti työmme sisällöistä.

Opinnäytetyömme palautteen keruu on toteutettu laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmillä. Tulosten ja tavoitteiden saavuttamista on arvioitu näiden palautteiden pohjalta. Laadullisessa tutkimuksessa ilmiötä pyritään ymmärtämään. Tällöin lähtökohtana on aidon elämän kuvaaminen ja tutkimuskohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimuksen työmuoto on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineistoa pyritään keräämään todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161- 162.)

2 PROJEKTIN TAUSTA JA TARVE

Ilmapiiriin vaikuttavat olennaisesti oppilaiden sosiaaliset taidot. Kouluissa koetaan nykyään ilmenevän sekä toivottavaa että ei-toivottavaa sosiaalisuutta, jotka risteävät niin oppitunneilla kuin välituntiaikoinakin. Toivottava sosiaalisuus näyttäytyy esimerkiksi onnistuneen ryhmätyöskentelyn tai keskustelujen muodossa. Ei-toivottavaa sosiaalisuutta kouluissa puolestaan ilmentävät esimerkiksi oppilaiden muodostamat tupakkaryhmät välitunneilla tai joihinkin oppilaisiin kohdistuva syrjintä ja ulkopuolella jättäminen. Välijärven (2011) mukaan nykypäivän koulumaailman haasteena on, miten koulu kykenee vahvistamaan yhteisöllistä kulttuuriaan. Hän kuitenkin myös toteaa, että nykyisessä koulussa on jo olemassa monia elementtejä, joilla voidaan vastata myönteisellä tavalla nuorten sosiaalisen kehityksen tarpeisiin. Kuivakangas (2011) puolestaan toivoisi kouluihin enemmän sosiaaliin taitoihin liittyvää osaamista ja ohjaamista. Oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymisen kautta myös luokkien ryhmädynamiikka sekä oppilaiden osallisuus ja dialogisuus voisivat kehittyä. (Pohjola 2011, 62–63, 66.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämien kouluterveyskyselyjen tuloksista käy ilmi, että oppilaiden kouluviihtyvyys on heikentynyt 2000-luvun aikana. Kyselyn tulosten perusteella myös luokkien ilmapiirissä ilmenee ongelmia. Päijät-Hämeen alueen 8. ja 9. luokkalaisista vastaajista vuonna 2010 vain noin puolet (52 %) ilmoitti pitävänsä koulunkäynnistä. Luku on pienempi verrattuna vuosiin 2006 ja 2008. Vastaajista 22 % koki, että luokan ilmapiiri ei tue vapaata mielipiteen ilmaisua. Kysymys on otettu tutkimukseen mukaan vasta vuonna 2010, joten sille ei ole vertailukohtaa. Vaikeuksia koulukavereiden kanssa toimeen tulemisessa koki vuonna 2010 9 % vastaajista ja vaikeuksia ryhmätyöskentelyssä 7 %. Molemmat luvut ovat suurempia verrattuna edellisvuosien tuloksiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011). Tuloksista käsin tarkasteltuna opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja ajankohtainen.

2.1 Toimeksiantaja

Hollolan yläkoulu on Hollolan alueen ainoa yläaste. Koulu on oppilasmäärällisesti kunnan suurin oppilaitos, sekä koko maan mittakaavassa yksi suurimmista yläkouluista. Oppilaita koulussa on peräti yli 700. Jokaisella vuosiluokalla luokkia on useita (A-K), ja luokkien keskimääräinen oppilasmäärä on noin 20. Suuret oppilasmäärät ja ryhmäkoot hankaloittavat opettajien ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta. Erityisesti hiljaisimmat oppilaat jäävät omiin oloihinsa ikään kuin opettajan ulottumattomiin innokkaampien ja aktiivisempien oppilaiden viedessä huomion. Suuri oppilasmäärä lisää yksittäisten oppilaiden syrjäytymisriskiä, jos yhteisöllisyyteen ja luokkien ilmapiiriin ei kiinnitetä huomiota. (Cantell 2010, 18–19.)

Yläasteen alussa jokainen Hollolan aloittava seitsemäs luokka ryhmytetään (”Ryxon”, ryhmä action -päivä) luokka kerrallaan. Hollolan yläkoululla työskentelee yhteisöpedagogi, joka toteuttaa muun muassa seitsemänsien luokkien ryhmytykset sekä pitää koulupäivien sisällä oppilaille suunnattua kohtaamisklinikkaa. (Hollolan yläaste 2011.)

Ennen opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteuttamista pyysimme Hollolan yläkoulun rehtorilta tutkimusluvan työllemme. Saimme Hollolan sivistysjohtajalta tiedon, että opinnäytetyön koskiessa vain yhtä koulua riittää tutkimusluvaksi kyseisen koulun rehtorilta saatu kirjallinen lupa. Toimeksiantajan kanssa sovimme myös, ettei opinnäytetyössämme puhuta luokasta tunnistettavasti, vaan tulisimme käyttämään ainoastaan nimitystä ”eräs kahdeksas luokka”. Luokka-aste on kerrottu siitä syystä, että tieto on suhteellisen olennainen työmme teoria pohjan sekä toteutuksen kannalta. Hollolan yläkoululla on useita kahdeksansia luokkia, joten yhtä luokkaa on mahdoton tunnistaa.

2.2 Luokan lähtötilanne

Opinnäytetyömme suunnitelmaseminaarin aikaan tietomme projektimme kohdeluokasta perustuivat ainoastaan luokanvalvojalta, erityisopettajalta sekä

yhteisöpedagogilta saamiimme tietoihin. Tutustuessamme luokkaan meille muodostui hyvin pian myös oma näkemys luokasta ja sen tarpeista. Luokan oppilasmäärä oli projektimme alkaessa 19, mutta kasvoi kesken projektin 20:een. Luokka näyttäytyi selvästi kahtiajakautuneena tyttöihin ja poikiin. Tytöt myös jäivät ryhmätilanteissa poikien varjoon, ja tyttöjä oli luokassa poikien määrään nähden vähemmän. Luokassa oli selvästi havaittavissa myös eroja koulunkäyntiin suhtautumisessa. Osalle kahdeksas luokka oli vain jotain, mikä on pakko käydä, ja osa todella panosti koulunkäyntiinsä ja halusi menestyä. Opettajien näkemyksen mukaan luokassa oli muutama oppilas, jotka viihtyivät koulussa huonosti. Yhteishengen puuttuminen kuitenkin näyttäytyi suurimpana ongelmana sekä opettajille että meille.

Yhteishengen puute ilmeni monella tapaa. Meidän silmissämme hiljaisemmat oppilaat jäivät äänekkäämpien ja itseään enemmän esille tuovien oppilaiden varjoon. Poikien käytös oli huomattavasti tyttöjen ulosantia äänekkäämpää ja riehakkaampaa. Osa oppilaista ei uskaltanut tuoda mielipiteitään julki tai osallistua keskusteluihin. Osa oppilaista myös ilmaisi kokevansa turhautumista luokan tilanteesta ja yhteishengen puutteesta. Yksi oppilas kertoi suoraan meille kyllästymisestään ja ärtymyksen tunteistaan luokan poikien käytöstä kohtaan. Tämän vuoksi keskityimme toiminnassamme tukemaan luokan yhteishengen kehittymistä ja suunnittelimme yhdeksän toimintakerran teemat tämän tavoitteen mukaan. Työn nimessä esiintyvä ilmapiiri on työtämme määrittävä laaja-alaisempi käsite. Ilmapiiriä tarkoitetaan usein tunnelmaa, henkeä tai ajatustapaa. Ilmapiiri on kuvailevaa ja se voi ilmaista esimerkiksi vallitsevia asenteita. (Lairio, Heikkinen & Penttilä 2008, 197.) Yhteishengen kohentamisen kautta pyrimme vaikuttamaan myös ilmapiirin kehitykseen. Yhteishengen puolestaan pyrimme vaikuttamaan sosiaalipedagogiikan keinoin.

2.3 Luokan oma näkemys

Toiminnan alussa halusimme kuulla oppilaiden omia ajatuksia ja kokemuksia luokastaan, sillä käsityksemme luokasta ja sen tarpeista pohjautuivat tuolloin ainoastaan opettajien kertomiin kokemuksiin sekä omiin havaintoihimme kahdelta

oppitunnilta. Alkukartoituksen tavoitteena oli tuoda meille tietoa, jonka pohjalta voisimme rakentaa toiminnasta mahdollisimman hyvin kyseistä luokkaa palvelevan kokonaisuuden. Toteutimme luokan kanssa harjoituksen, jossa kysyimme oppilailta heidän luokassaan esiintyviä positiivisia asioita, kehityksen kohteita sekä toiveita tulevalle toiminnallemme. Oppilaat vastasivat kysymyksiin pienryhmittäin. Positiivisiksi puolikseen luokka nimesi huumorin, keskinäiset suhteensa sekä hyvän koulumenestyksen. Lisäksi positiivisena asiana ilmeni, ettei luokassa oppilaiden mielestä esiinny kiusaamista tai syrjintää. Selvimmäksi muutosta vaativaksi kohteeksi nousi työrauha. Muutamassa lapussa mainittiin myös heikko yhteishenki. Luokka toivoi tulevalta toiminnalta vapaata olemista sekä hauskaa yhdessä oloa. Harjoituksen tuoman tiedon perusteella päätimme keskittyä pääasiallisesti yhteishengen sekä työrauhan kehittämiseen vahvistaen jo luokan hyviksi mainitsemia keskinäisiä suhteita. Esiin tulleita toiveita päätimme toteuttaa lähinnä viimeisen toimintakerran aikana, sillä tuolloin aika ja käytössä ollut tila mahdollistivat parhaiten vapaamman toiminnan.

Toisella kerralla keräsimme jokaiselta oppilaalta nimettömänä palautetta, joka käsitteli luokan sen hetkistä yhteishenkeä, työrauhaa sekä koulussa viihtymistä (LIITE 2). Neljäntenä kysyimme vielä, kokeeko vastaajana ollut oppilas voivansa olla oma itsensä koulussa ja luokassa. Kyselystä teimme nimettömän, jotta oppilaiden olisi helpompi kertoa todellinen mielipiteensä. Lisäksi muodostimme lomakkeen määrällisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmin. Lomakkeen kolme ensimmäistä kysymystä ovat asteikkokysymyksiä. Asteikkokysymyksissä vastaajaa pyydetään valitsemaan vaihtoehtoista mielestään asiaa parhaiten kuvaava luku. (Kananen 2008, 27–28.) Lomakkeemme asteikko oli 1-5, jossa 1 tarkoitti todella huonoa ja 5 todella hyvää. Kaikki vastausvaihtoehdot oli avattu jokaisen kysymyksen kohdalla. Keskimmäinen vastausvaihtoehto oli määritelty arvolla ”Ok” eikä ”En osaa sanoa”, jotta vaihtoehto olisi ollut oppilaille helpommin käsitettävä. Neljäs kysymys oli muodoltaan myös asteikkokysymys, mutta vastausvaihtoehdot olivat ”Kyllä”, ”En aina” ja ”En”. ”En aina” ja ”En” - vastauksissa oli lisäkysymyksenä vielä miksi ja milloin. Tällöin vastaajan oli mahdollista perustella vastauksensa.

Muutama oppilas koki yhteishengen olevan huono tai jopa todella huono (vastausvaihtoehdot 1 ja 2) ja muutama koki yhteishengen ”ihan hyväksi”. Suurin

osa oppilaista koki kyselyn perusteella luokan yhteishengen hyväksi (vastausvaihtoehdot 4 ja 5). Kyselyn tulosten perusteella yhteishengen ongelmat siis näyttäytyivät ulkopuolisille, kuten opettajille ja meille, sekä vain muutamille oppilaille luokan sisällä. Suurin osa oppilaista ei nähnyt yhteishengessä omalta kannaltaan mitään ongelmaa tai ei myöntänyt vaikeuksia luokan tasolla ilmenevän.

Työrauhan kokeminen jakoi oppilaiden mielipiteitä. Suurin osa oppilaista koki työrauhan olevan ”ihan hyvä” (vastausvaihtoehto 3), mutta toiseksi suurin osa oppilaista sanoi työrauhan olevan mielestään huono tai todella huono. Vain kolme oppilasta ilmaisi kokevansa työrauhan hyväksi tai todella hyväksi.

Kartoittaessamme kouluviihtyvyyttä suurin osa oppilaista koki viihtyvänsä koulussa hyvin tai todella hyvin, toiseksi suurin osa ilmaisi viihtyvänsä koulussa ihan hyvin ja vain pari oppilasta sanoi, etteivät viihdy koulussa. Viimeisen kysymyksen vastausten perusteella lähes kaikki kokivat voivansa olla omia itseään. Vain kaksi oppilasta kertoi, etteivät aina voi olla oma itsensä. Vastaajat perustelivat kantojaan seuraavasti:

”Koska välillä kun tunnilla pitää vastata, saatan pelätä, että joku nauraa”

”Koska luokka arvioi ja on tyhmä”

3 PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Projektimme tarkoituksena oli yleisesti luokan ilmapiirin parantaminen. Pyrimme saamaan oppilaat toimimaan keskenään hyvässä yhteishengessä sekä koko luokan tasolla että pienemmissä ryhmissä. Halusimme lisätä kanssakäymistä myös sellaisten oppilaiden välillä, jotka eivät aiemmin olleet hakeutuneet vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Tarkoituksena oli myös saada oppilaat pohtimaan koulun tärkeyttä ja oman asenteen merkitystä koulussa viihtymiseen, minkä tarkoituksena oli tuoda helpotusta opettajien ja oppilaiden väliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen.

Päätavoitteita projektille asetimme kolme. Niiden lisäksi olimme asettaneet kahdelle ensimmäiselle tavoitteelle pienempiä alatavoitteita. Tavoitteet pohjautuivat luokan lähtötilanteen kartoituksesta saamiimme tietoihin ja havaintoihin. Ensimmäinen päätavoitteemme oli nuorten osallisuuden vahvistaminen luokkayhteisössä. Tämän tavoitteen olimme jakaneet kahteen osatavoitteeseen. Ensimmäinen näistä oli oppilaiden vuorovaikutustaitojen ja samalla oppilaiden välisen vuorovaikutuksen kehittyminen. Toinen osatavoite oli lisätä nuorten uskallusta toimia sekä ilmaista itseään eri ryhmässä. Osallisuuden, vuorovaikutuksen sekä uskalluksen tukeminen oli tärkeä, koska tutustuessamme luokkaan havaitsimme sen jakautuneen sisäisiin pienempiin ryhmiin. Ensimmäisillä toimintakerroilla havaitsimme myös selvää varautuneisuutta joidenkin oppilaiden itseilmaisussa. Tämä korostui erityisesti tyttöjen ja poikien välisessä vuorovaikutuksessa, jossa pojat olivat selvästi hallitsevampi osapuoli. Tähän vaikutti osaltaan varmasti poikien ollessa enemmistönä luokassa.

Toinen päätavoitteemme oli positiivisemmän ilmapiirin ja luokkahengen lisääminen. Tämän tavoitteen tärkeys korostui keräämiemme alkupalautteiden myötä. Osasta palautteita kävi ilmi, että luokan ilmapiiri esti joitain oppilaita tuomasta ajatuksiaan ja mielipiteitään julki. Toimintakertojen edetessä havaitsimme myös, että joidenkin oppilaiden haastava käytös vaikutti negatiivisesti koko luokan ilmapiiriin. Oppilaat, jotka todella olisivat halunneet keskittyä toimintaan, turhautuivat toisten levottomaan käytökseen.

Kolmas päätavoitteemme oli menetelmäpaketin tuottaminen projektissa käyttämistämme teemoista ja harjoituksista. Menetelmäpaketista oli tavoitteena luoda tuotos, joka jäisi Hollolaan yläkoululle käytettäväksi tulevaisuudessa. Menetelmäpaketista oli tarkoitus tehdä sovellettavissa oleva työväline, jota voitaisiin käyttää jatkossakin luokkien ilmapiiri- ja yhteishenkiongelmien ratkaisun apuna. Menetelmäpaketin luomisesta sovittiin yhdessä Hollolan koulun yhteisöpedagogin kanssa, sillä paketti tulisi ensisijaisesti hänen käytettäväkseen.

Tavoitteidemme arvioinnin aioimme toteuttaa oppilailta, yhteisöpedagogilta sekä luokanvalvojalta kerättyjen kirjallisten palautteiden kautta. Tulisimme keräämään palautetta kyselylomakkeiden kautta oppilailta sekä toiminnan alussa että lopussa ja henkilökunnalta toiminnan viimeisellä kerralla (LIITE 3 ja LIITE 4).

Lomakkeiden kautta pystyisimme mittamaan ja vertaamaan saavutettuja tuloksia lähtötilanteeseen nähden. Olimme sopineet yhteisöpedagogin kanssa myös, että hän tekisi projektistamme vielä laajemman kirjallisen arvioinnin ja palautteen toiminnan lopussa.

Tavoitteiden saavuttamista arvioimme lisäksi omien havaintojemme sekä yhteisöpedagogin havaintojen pohjalta. Havainnot koemme tärkeänä ja toimivana osana arviointia, sillä projektimme pituus sekä havainnoijien määrä mahdollisti kehityksen ja luokassa tapahtuvien muutosten monipuolisen kokemisen ja näkemisen. Havainnointimme oli luonteeltaan sekä osallistuvaa että tarkkailevaa. Osallistuvassa havainnossa tutkija osallistuu tutkimuskohteensa toimintaan yhdessä sen jäsenten kanssa. Tarkkailevalla havainnoinnilla puolestaan tarkoitetaan, että tutkija ei itse osallistu kohteensa toimintaan vaan asettuu ulkopuolisen tarkkailijan rooliin. (Vilka 2006, 43–44.) Osallistuvaa havainnointia toteutimme sekä olemalla itse mukana joissain leikeissä että ohjaamalla toimintaa. Välillä asetuimme tietoisesti pelkästään tarkkailijan rooliin, jotta näkisimme ryhmän toimintaa kokonaisvaltaisemmin. Yhteisöpedagogi sen sijaan teki havaintoja pääsääntöisesti tarkkailijan roolissa. Arvioinnin tärkeänä osana olisi myös yhteinen reflektointimme jokaisen toimintakerran jälkeen, jolloin jakaisimme kokemuksiamme toteutuksen onnistumisesta sekä luokan toiminnasta. Reflektointi ja erilaisten kokemusten jakaminen olisi tärkeää myös, koska tulisimme toimimaan paljon erillään ohjaten eri pienryhmiä. Tavoitteiden arviointi

tulisi perustumaan lisäksi toiminnan puolivälissä sekä päätyttyä yhdessä yhteisöpedagogin kanssa pidettäviin väli- ja loppukeskusteluihin.

4 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA OPINNÄYTETYÖSSÄMME

Opinnäytetyömme kulkee sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä.

Sosiaalipedagoginen teoria on lähtökohdiltaan monitieteellistä yhdistäen kasvatustieteellistä ja yhteiskunnallista näkökulmaa. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus muodostuu sosiaalipedagogiselle lähestymistavalle tyypillisten työmenetelmien ja orientaatioiden käytöstä. (Ranne, Sankari, Rouhiainen-Valo & Ruusunen 2005, 14–15.) Tällaisiksi menetelmiksi luetaan esimerkiksi refleksiivinen ote omaan työhön sekä yhteisöllisyyden, dialogisuuden ja osallisuuden korostaminen ja tukeminen. Myös luovat ja toiminnalliset menetelmät nähdään usein sosiaalipedagogisen työn tärkeänä ja sitä tukevana osana. (Ranne ym. 2005, 23, 33–34, 54.)

Hämäläisen (1990) mukaan sosiaalipedagogiikka on luonteeltaan käytännöllinen toimintatiede. Se on syntynyt tarpeesta ymmärtää, jäsentää teoreettisesti ja kehittää pedagogista toimintaa, joka suuntautuu sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lievittämiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen. (Rautiainen 2005, 13.)

Toimintamme perustui sosiaalipedagogiikkaan, ja omassa roolissamme ohjaajina pyrimme toimimaan aina kasvatuksellisesti. Opinnäytetyömme kannalta tärkeimmiksi sosiaalipedagogisiksi näkökulmiksi koemme osallisuuden, yhteisöllisyyden, dialogisuuden sekä luovien menetelmien näkyväksi tekemisen ja huomioon ottamisen, sillä nämä kaikki tukevat osaltaan ilmapiirin ja yhteishengen kehitystä. Pohjolan (2011, 62) mukaan kouluissa on liian vähän sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä. Oppilaiden sosiaalisuus usein ilmenee vääränlaisena ja sopimattomana, ei-toivottuna sosiaalisuutena. Ei-toivottua sosiaalisuutta olisi tarve saada muutettua positiiviseksi sosiaalisuudeksi, joka käytännössä tarkoittaa osallisuuden, yhteisöllisyyden ja toimijuuden toteutumista.

Opinnäytetyömme toiminta rakentui pitkälti toiminnallisten ja luovien menetelmien kautta. Luovien menetelmien käyttö kumpuaa sosiaalipedagogisesta otteesta ja tavasta toimia ja ajatella. Ilmaisullisten ja taidelähtöisten menetelmien tavoitteellinen käyttö tukemaan sosiaalipedagogista työtä on perusteltua, kun päämäärät ovat esimerkiksi yksilön tai yhteisön voimavarojen vahvistamisessa ja selviytymisen tukemisessa. Asian tai käsiteltävän aiheen muuttaminen uuteen

muotoon, sanalliseen, kuvalliseen tai draamalliseen, luo mahdollisuuksia uusille tarinoille, oivalluksille ja keskusteluille (Ranne ym. 2005, 54–55).

4.1 Osallisuus

Osallisuuden kokeminen kuuluu olennaisesti hyvinvoinnin kokemiseen, ja osallistumisen kautta nuoret voivat löytää keinoja vaikuttaa elämäänsä ja tuntea kuuluvansa yhteisöön (Lairio, Heikkinen & Penttilä 2008, 155). Osallisuudella luokkahengessä tarkoitetaan oppilaiden mahdollisuutta vaikuttaa lähiympäristöönsä, itseään koskeviin asioihin ja osallistua päätösten tekoon. Toiminta, jossa osallisuus toteutuu, rakentuu yhteisistä tavoitteista, keskusteluista ja pohdinnoista sekä päätösten tekemisestä ja vastuun kantamisesta yhdessä. Kun oppilaiden annetaan olla mukana osallisena pohtimassa erilaisia toimintakeinoja ja toteutustapoja, on heidän motivaationsa vahvempi, ja toiminnan tulos parempi. Osallisuuden toteutuessa oppilas kokee itsensä tärkeäksi osaksi koulua ja luokkaa. Tärkeyden tunne puolestaan kasvattaa itseluottamusta. Näin ollen osallisuuden kokemisella on iso merkitys nuorelle. (Salovaara & Honkonen 2011, 69–79.)

Osallisuus kehittyy osallistumalla. Osallisuutta voi kokea sosiaalisen verkoston kautta sekä kuulumalla johonkin yhteisöön. (Rautiainen 2005, 105.) Osallisuuden kokemus ilmenee nuorten tunteista, tiedoista ja teoista. Sitä kuvaa hyvin termi empowerment, joka suomennetaan voimaantumiseksi ja valtaistumiseksi. Osallinen nuori tuntee itsensä päteväksi ja pitää omaa rooliaan merkittävänä. Tämän kokemuksen omaavalla nuorella on vahvuutta tuoda esiin omia mielipiteitään ja odotuksiaan. Osallisuuden tunne on hyvin yhteisöllistä ja vastavuoroista, sitä ei ole ilman toista ihmistä. Steniuksen (2005) ja Gretschelin (2002) mukaan osallisuus ei ole vain yksilön ja ryhmän tunne. Se näkyy aina myös konkreettisina tekoina tai tapana toimia toisten kanssa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2008, 6.)

4.2 Yhteisöllisyys ja dialogisuus

Yhteisö kuvataan usein ryhmäksi ihmisiä, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja tuntevat yhteenkuuluvuutta. Yhteisöllisyys puolestaan syntyy yhteisön jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta ja konkreettisesta toiminnasta. (Rautiainen 2005, 96.) Sosiaalipedagoginen ajattelu korostaa yhteisöllisyyttä. Tämä ei kuitenkaan sulje pois yksilö-ajattelua, vaan yhteisöihin kuulumisen nähdään tukevan yksilön identiteetin kasvua ja persoonallisuuden muodostumista. Käsitys itsestä muodostuu yhteisön sisäisissä vuorovaikutussuhteissa saadusta palautteesta. (Hämäläinen 1999, 63.)

Koska ihminen rakentaa identiteettiään vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin, on dialogisuus yhteisöjen sisällä tärkeää. Dialoginen vuorovaikutus perustuu vastavuoroisuuteen ja avoimeen kommunikaatioon, jossa korostuu vuorovaikutuksen symmetrisyys eikä kumpikaan osapuoli pyri asettumaan toista ylemmäksi. (Mönkkönen, Nurro & Väisänen 1999, 24–25.) Mönkkösen (2002) mukaan dialogisuuden ydin on erilaisten näkökulmien kohtaamisessa. Dialogi on vastaamista, tutkimista ja uusien näkökulmien ja ymmärryksen rakentamista. Dialogisuus mahdollistaa eri näkökulmien yhteensulautumisen ja synnyttää uutta ymmärrystä. (Rautiainen 2005, 19.)

Yhteisöllisyys voi olla yksittäisen oppilaan tai ryhmän kokemus tai tunne siitä, että koulussa on hyvä olla. Yhteisöllisyyden toteutuminen koulussa ja luokassa edellyttää viihtymistä, sitä että kouluun on kivaa ja turvallista tulla. Mikäli luokassa syntyy yhteisöllistä iloa ja turvallisuuden tunnetta, vahvistaa se samalla näiden tunteiden muodostumista yksilössä. Toimiva yhteisö edellyttää jaettuja arvoja, normeja ja päämääriä. Toimivan yhteisön tulee keskustella ja neuvotella yhteisistä päätöksistä ja hyväksyä erilaisuutta. Koululuokan muodostama toimiva yhteisö edellyttää avoimuutta, luottamusta, vuorovaikutusta ja osallistumista. Toteutuessaan yhteisöllisyys edistää yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Salovaara ym. 2011, 41–42.)

5 RYHMÄDYNAMIIKKA JA TURVALLINEN RYHMÄ

Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan ryhmän yhteistä voimaa, joka muodostuu jäsenten keskinäisistä jännitteistä, kiinnostuksen kohteista ja tuntemuksista. Ryhmädynamiikka rakentuu vähitellen pinnan alla, ja se on jatkuvasti muutoksen alla. Ryhmän kehittyminen toimivaksi, turvalliseksi ja yhteistyökykyiseksi edellyttää aikaa ja jäsenten välistä tutustumista. Mitä parempi ryhmän oppilaiden luotto on toisiinsa, sitä paremmin ryhmä kykenee toimimaan yhdessä ja pääsemään yhteisiin tavoitteisiin. Luokkayhteisössä yksilö- ja ryhmäroolit ovat yleisiä. Luokan roolit ja sosiaalinen rakenne vaikuttavat luokkahenkeen, ilmapiiriin, turvallisuuteen sekä oppimiseen. (Salovaara ym. 2011, 43–44.)

Koulussa, erityisesti peruskoulussa, moni asia pohjautuu ryhmään. Luokan oppilaat muodostavat ryhmän, kaverit ovat omia ryhmiään ja opiskelua saatetaan toteuttaa ryhmätöinä. Ryhmässä toimiminen ja opiskelu voi kehittää paitsi ryhmätyöskentelytaitoja myös auttaa yksilön kasvua subjektiuteen (”itseysteen”, itsensä tuntemiseen) sekä vahvistaa elämänhallinnan kokemusta (Rautiainen 2005, 28). Toisilleen vieraiden oppilaiden muodostaessa uuden luokan pyritään joukko yleensä ryhmäyttämään. Käytännöt vaihtelevat, mutta esimerkiksi Hollolassa on käytössä 7-luokkalaisille ryhmäytymispäivä. Yleisesti ryhmäyttämällä pyritään erityisesti vähentämään luokan negatiivista ilmapiiriä, vähentämään ja poistamaan oppilaiden välistä kiusaamista sekä tutustuttamaan oppilaita toisiinsa (Rautiainen 2005, 28–30).

Pienryhmätoiminta ja pienryhmien käyttö erilaisissa harjoituksissa tai opetuksessa vastaa moniin tarpeisiin. Pienryhmissä toimiminen edistää eheän ryhmädynamiikan kehittymistä. Pienryhmätoiminnalla voidaan tukea ryhmän mehenkeä sekä yksittäisen oppilaan vastuunottokyvyn, elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Pienryhmä kehittää yksilöidensä ihmissuhdetaitoja. (Rautiainen 2005, 40.) Ryhmätyöskentelyssä tulee huomioida oppilaiden erilaiset odotukset turvalliselle oppimisympäristölle. Toiset oppilaat uskaltavat ryhtyä uudessa ryhmässä rohkeasti yhteiseen työskentelyyn, kun taas toisten oppilaiden luottamus syntyy vähitellen. Vaihteleva pienryhmätyöskentely mahdollistaa sen, että oppilaille syntyy kontakteja eri oppilaiden kanssa.

Pienryhmäjako mahdollistaa erilaisten toiminnallisten menetelmien käyttämisen, jotka puolestaan tukevat ja helpottavat opetusta. (Salovaara ym. 2011, 141–142.)

Turvallisuuden tunne rakentuu luottamuksesta, toisten hyväksynnästä, avoimuudesta, tuen antamisesta sekä sitoutumisesta. Luottamus on avoimuutta toisten ryhmäläisten edessä sekä uskallusta osoittaa toiselle luottamuksensa tämän tukea kohtaan, jolloin se on samalla riskinottoa. Luottamuksen ollessa molemminpuolista, herää yhteisössä turvallisuuden tunne. Turvallinen ryhmä antaa vapauden ihmisen parhaimmille puolille nousta esiin, ja ryhmäläiset kokevat saavansa olla juuri sellaisia kuin haluavat. Turvallisessa ryhmässä jäsenet uskaltavat kokeilla uusia haasteita, ja jäsenet myös hyväksyvät toistensa heikkoudet. Turvallisuuden tunne muodostuu sekä fyysisestä että psyykkisestä kokemuksesta, joista molemmista on tärkeää huolehtia esimerkiksi turvallisuutta edistäviksi tarkoitettuja harjoituksia suunniteltaessa. Turvallisessa ryhmässä mahdollistuu itsetunnon vahvistuminen. (Aalto 2000, 16–17.)

6 KOULUVIIHTYVYYS

Kouluviihtyvyydellä tarkoitetaan yhden määritelmän mukaan koulunkäynnistä pitämistä (Lairio ym. 2008, 195). Kouluviihtyvyyteen voidaan katsoa kuuluvan tunne siitä, että oma koulu- ja luokkayhteisö lisäävät oppilaan henkilökohtaista hyvinvoinnin ja turvallisuuden tunteen kokemusta. Kansainvälisesti mitattuna (PISA (Programme for International Students Assessment) -tutkimukset) suomalaiset koululaiset ovat huippuluokkaa esimerkiksi matematiikassa ja lukutaidossa (Opetushallitus 2010). Kuitenkin samaan aikaan useat tahot (WHO, Stakes, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, kansainvälinen koulutusjärjestö IEA) julkaisevat tuloksia, joiden mukaan suomalaislasten ja -nuorten kouluviihtyvyys on erityisesti oppimistuloksiin verrattuna pohjaluokkaa. (Lairio ym. 2008, 195–196; Stakes.) Kouluviihtyvyys on nostettu teoriapohjaamme sen vuoksi, että oppilaiden koulussa kokema viihtyvyys vaikuttaa luokan ilmapiiriin. Jo yhden oppilaan negatiivinen suhtautuminen kouluun saattaa vaikuttaa kielteisesti koko luokan ilmapiiriin.

Kouluviihtyvyyteen vaikuttavien seikkojen, kuten kiusaamisen, mielialan ja onnistumisen kokemusten, on huomattu tutkimuksissa olevan heikoimmillaan yläkouluikäisten (13–15 –vuotiaiden) poikien keskuudessa (Stakes 2006–2010). Toinen tutkimuksissa huomiota kiinnittänyt asia on, että kouluissa esiintyy selvästi toisistaan poikkeavia oppilasryhmiä, jotka suhtautuvat kouluun ja opiskeluun hyvin eriävillä asenteilla ja tavoilla. Suurelta osin kouluviihtyvyyteen tai sen puutteisiin vaikuttavat myös koulun ja luokkien sisäisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisen pääoman ongelmat. Tämän parantaminen vaatii tietoisia toimia ja voimavarojen suuntaamista myös sosio-emotionaalisen hyvinvoinnin lisäämiseen. (Lairio ym. 2008, 196–199.)

Peruskoulu on keskeinen toimintaympäristö yhdeksän vuoden ajan lasten ja nuorten elämässä. Se antaa sisältöä elämänrytmiin ja päivittäiseen ajankäyttöön sekä tarjoaa ympäristön sosiaalisten suhteiden muodostumiselle ja niiden ylläpidolle. Koulun merkitys on suuri kasvavan nuoren elämässä, koska koulussa vietetään niin paljon aikaa elämästä. Koulu ympäristönä rakentuu sosiaalisista kohtaamisista ja jatkuvasta neuvottelusta, joissa on omat rutiininsa ja rituaalinsa, jokapäiväisistä opeista ja tapahtumista. Oppilaat saavat vaikutteita kaikesta

koulussa tapahtuvasta siihen, mitä heistä tulee ja mihin suuntaan he elämässään lähtevät. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi. 2006, 118–119.)

7 ILMAPIIRIPROJEKTIN TOTEUTUS

Projektimme alkoi elokuussa 2011 palaverilla Hollolassa. Tapaamisessa olivat läsnä koulun yhteisöpedagogi Saija Kivelä, erityisopettaja Tuula Hämäläinen sekä kohdeluokkamme luokanvalvoja. Palaverissa sovittiin käytännönasioista, kuten aikatauluista ja resursseista, sekä keskusteltiin ja hahmoteltiin toiveita ja tavoitteita projektille. Sovimme myös toimittavamme koululle opettajille ja luokan oppilaiden vanhemmille jaettavaksi tiedotteen tulevasta projektista (LIITE 1). Tapaamisessa sovimme myös toiminnan toteutustilat. Toisena tilana olivat meille entuudestaan tutut Hollolan Sovituksen kirkon nuorisotilat sekä Hollolan yläkoulun aulatila. Sovituksen kirkon tilat mahdollistivat monipuolisemman toiminnan sekä pienryhmien käytön kahdessa eri tilassa, mutta aulatila oli vain yksi iso yhteinen huone. Aulatila oli hyvin avoin, ja tilan läpi saattoi kulkea projektin ulkopuolisia ihmisiä kesken toiminnan. Tämän huomasimme osaltaan rikkovan tunnelmaa.

Ennen varsinaisen toiminnan käynnistämistä kävimme havainnoimassa luokka kahden oppitunnin ajan 5.10. Tuolloin saimme jo hieman omaa näkemystä luokan rakenteesta ja ilmapiiristä, sekä esittäydyimme luokalle. Havainnointimme perusteella hahmottelimme toiminnalle jo alustavaa runkoa, mutta halusimme tutustua luokkaan lisää ennen teemojen lukkoon lyöntiä. Lopulliset teemat valikoituivat kahden ensimmäisen toimintakerran jälkeen. Teemat suunnittelimme seuraamaan toisiaan siten, että liikkeelle lähdettiin matalamman kynnyksen asioista ja jatkettiin kohti suurempia kokonaisuuksia.

Toimintojen sisällöt valitsimme kahdeksaluokkalaisten ikäkauteen sopiviksi. Yksi tärkeimmistä nuoruuden näkökohdista kohderyhmällämme oli ajattelunkehitys, oman itsen tuntemaan oppiminen sekä osallisuus ja kasvaminen sosiaalisessa yhteisössä eli sosialisatio. Ihmisen ajattelutaitojen kehitys ja kypsyminen tapahtuvat toisen elinvuosikymmenen alussa. Varhaisnuoruuden aikana tapahtuva ajattelun laadullinen muutos mahdollistaa nuoren kiinnostuksen ja kyvyn rakentaa laajempaa maailmankuvaa ja ideologiaa. Myös moraalin ja sen periaatteiden kehitys mahdollistuu ajattelun kehityksen myötä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 128–129.) Sosialisatian kautta nuorelle mahdollistuu oman identiteetin ja minäkuvan rakentaminen. Minäkuva ja

identiteettiä muuttuvat usein koko nuoruuden ajan esimerkiksi koulu- tai harrastusmenestyksen tai muilta saadun palautteen mukaan. (Nurmi ym. 2006, 130–132, 143.)

Toimintakertojen perusrakenteen loimme jo valmiiksi, ja jokainen kerta noudatteli suurin piirtein samaa kaavaa. Kertojen alussa oli herättelyleikkejä, joilla aktivoitiin oppilaita. Sen jälkeen käsiteltiin kunkin kerran varsinaista teemaa erilaisten sosiaalipedagogisten menetelmien kautta. Lopuksi vielä leikimme tai kokosimme kertaa yhteisesti. Joillakin toimintakerroilla keräsimme luokalta palautetta toiminnasta joko suullisesti tai kirjallisesti.

7.1 Tutustuminen

Ensimmäinen toiminnan toteutuskerta oli maanantaina 17.10. Toimintakerta oli puolentoista tunnin mittainen. Kerran teemana tutustuminen, sillä halusimme, että luokka tutustuisi meihin ja me luokkaan. Aluksi kerroimme luokalla, mitä syksyn toiminta tulee pitämään sisällään. Samalla yhteisöpedagogi, joka oli tiivis osa projektiamme, esittäytyi luokalle.

Kerran varsinainen toiminta rakentui erilaisten tutustumisleikkien kautta. Aloitimme toiminnan opettelemalla nimiä, jonka jälkeen vuorossa olivat Hedelmäsalaatti sekä Tuolileikki (LIITE 6, 3-4). Leikkien jälkeen jaoimme luokan pienryhmiin, joissa oli tarkoitus pohtia luokan tilannetta. Pohdinnan avuksi olimme kirjanneet valmiit kysymykset, joihin pienryhmissä vastattiin post it – lapuille (LIITE 6, 9). Kysymykset olivat:

- Mitä hyvää luokassanne on?
- Mitä kehitettävää tai muutoksen tarvetta luokassanne on?
- Millaisia odotuksia/toiveita teillä on toiminnalle?

Post it -laput koottiin yhteisesti isommille papereille, ja jokainen ryhmä avata omia näkemyksiään vielä lisää. Tehtävän tarkoituksena oli tuoda meille lisää tietoa luokasta, herätellä oppilaita näkemään luokan tilannetta myös toisten

näkökulmasta sekä osallistaa oppilaat toiminnan suunnitteluun. Lopuksi leikimme ja pohdimme projektille nimeä, sillä halusimme projektin nimen tulevan oppilailta. Nimi jäi kuitenkin vielä mietintään, koska aikamme loppui kesken. Ensimmäisestä kerrasta meille itsellemme jäi positiivinen ja innostunut mieli, vaikka oppilaista suurin suhtautui toimintaan vielä varauksellisesti.

7.2 Itsetuntemus

Toinen toteutuskerta oli perjantaina 21.10. ja myös puolentoista tunnin mittainen. Teemana tuolloin oli itsetuntemus, jolla halusimme tukea nuorten identiteettien vahvistumista. Ahon ja Laineen (2002, 29) mukaan 13–14 -vuotiaan perusitsetunto pysyy jo vakiona, mutta nuori on kuitenkin altis vaikutteille, pohtii asioita ja omaa käyttäytymistään sekä kokee itseensä kohdistuvan arvostelun voimakkaasti tunnetasolla. Terveen itsetunnon rakentaminen ja säilyttäminen edellyttää identiteetin jäsentymistä ja oman ajatusmaailman löytymistä.

Kerta alkoi projektin nimen valitsemisella, joka toteutettiin nimettömästi lappuäänestyksellä. Voittajaehdokkaaksi nousi ”Operation High Five”. Nimiäänestyksen jälkeen suuntasimme luokkaa kohti varsinaista päivän toimintaa herättelyleikillä, joka tällä kertaa oli ”Hedelmäsalaatti omilla ominaisuuksilla” (LIITE 6, 3). Leikin jälkeen keräsimme luokalta vielä nimettömästi yksilöpalautetta luokan tilanteesta.

Itsetuntemus-teemaa lähdimme käsittelemään kuvakollaasin avulla. Kuvakollaasit tehtiin yksilötöinä leikkaamalla lehdistä oman näköisiä asioita. Tarkoituksena kuvilla oli vastata kysymyksiin millainen olen ja mitkä ovat itselleni tärkeitä asioita. Työhön olimme varanneet reilusti aikaa ja taustamusiikkia, jotta työskentely onnistuisi kiireettömästi ja rauhallisesti. Myös me ohjaajina sekä kerralla mukana ollut yhteisöpedagogi teimme omat kuvakollaasimme. Kuvakollaaseja käytiin läpi kolmessa pienryhmässä, joissa jokainen sai vuorollaan esitellä oman kollaasinsa ja kertoa siitä, mitä itse halusi. Pienryhmissä toteutettiin myös Tunnematto-harjoitus, jonka tarkoituksena oli vielä syventää itsetuntemus-

teemaa. Herättelimme oppilaita tässäkin harjoituksessa pohtimaan millaisia he ovat, millaisia eivät sekä millaisia he haluaisivat olla (LIITE 6, 10).

Toisella toimintakerralla havaitsimme luokan käytöksessä muutoksia verrattuna aloituskertaan. Osa oppilaista oli huomiota herättävän levottomia, ja heidän käytökseensä jouduimme puuttumaan. Kerrasta jäi meille pääosin positiivinen mieli, mutta toisaalta jäi mietityttämään joidenkin oppilaiden suhtautuminen toimintaan.

7.3 Kaverisuhteet

Kolmas toimintakertamme oli tiistaina 1.11. Kerta oli jälleen puolentoista tunnin mittainen. Tuolloin käsitelimme kaverisuhteita, sillä nuoruudessa sosiaalinen ympäristö yleensä muuttuu. Aikaa siirrytään viettämään perheen parista enemmän omaan kaveripiiriin. Ystävien ja ikätoverien merkitys korostuu entisestään nuoruudessa. Nuori hakee perheen ulkopuolisista sosiaalisista suhteista hyväksyntää ja peiliä itselleen. Sosialisatian kautta nuorelle mahdollistuu oman identiteetin ja minäkuvan rakentaminen. (Nurmi ym. 2006, 130–132, 143.) Ihmisen perustarpeisiin liittyy tarve kuulua hyvien ystävien ja kavereiden muodostamaan sosiaaliseen verkostoon, jossa voi kokea ryhmään kuulumista, toisten hyväksyntää ja ymmärrystä (Aho & Laine 2002, 163).

Toiminta alkoi fiilisringillä, jossa käytiin läpi edellisviikkoisen syysloman kuulumisia ja sen hetkisiä tunnelmia. Tällä kerralla olimme tietoisesti jakaneet luokan valmiiksi kahteen ryhmään, jotta saisimme rikottua ja sekoitettua luokassa vallinneita melko tiiviitäkin ryhmäjakoja. Ryhmät toimivat eri tiloissa, mutta molemmat tekivät samat harjoitukset. Ensimmäisessä harjoituksessa eri puolille huonetta oli laitettu sekä positiivisia että negatiivisia adjektiiveja, joiden avulla oppilaat vastasivat ystävyyttä ja kaveruutta koskeviin kysymyksiin. Toisessa harjoituksessa pienryhmä jakautui vielä pareihin, ja parit vastasivat kirjallisesti kartongeilla olleisiin kysymyksiin. Kysymykset olivat

- Mitä eroa on kaverilla ja ystävällä?

- Mistä rakentuu luottamus?
- Millaisia asioita olet saanut/antanut anteeksi kaverilta tai ystävältä?

Vastaukset käytiin pienryhmissä läpi. Tämän jälkeen palasimme yhteen koko luokan kanssa ja leikimme Aliasta ystävyYTEEN liittyvillä sanoilla. (LIITE 6, 12–13.)

Tällä toimintakerralla havaitsimme luokan toimivan hyvin pienempiin ryhmiin jaettuna. Koko luokan yhteisissä hetkissä osalla oppilaista tuntui olevan vaikeuksia keskittyä ohjeiden kuuntelemiseen sekä itse toimintaan. Kolmannen kerran jälkeen huomasimme myös, että luokasta oli noussut esiin oppilaita, joiden vuoksi aikaa kului järjestyksen ja työskentelyrauhan ylläpitoon sekä ohjeiden toistamiseen moneen kertaan. Nämä tekijät veivät huomiotamme paljon. Luokan tytöt näyttäytyivät edelleen hiljaisina ja jopa syrjäänvetäytyvinä.

7.4 Ryhmänjäsenyys

Neljäs toimintakertamme oli puolentoista tunnin mittainen torstaina 10.11. Teemana oli tuolloin ryhmänjäsenyys. Olimme valinneet teeman jo etukäteen, mutta se osui hyvään kohtaan, sillä luokkaan oli tullut uusi oppilas juuri samalla viikolla. Jauhiaisen ja Eskolan (1994) mukaan jokainen ryhmä koostuu erilaisista yksilöistä, ja toimiva ryhmä muodostuu toiminnan ja ympäristön välisestä suhteesta sekä jokaisen ryhmän jäsenen henkilökohtaisesta panoksesta. Olennaista eheän ryhmädynamiikan muodostumiselle on, että jokainen ryhmäläinen tiedostaa olevansa osa ryhmää. Ryhmän koheesio eli ryhmän kiinteys on merkittävä tekijä ryhmädynamiikalle. Jäsenten sitoutuessa ryhmään tiiviimmin myös ryhmän kiinteys kasvaa. Tämä kiinteys kasvattaa ryhmän sisällä positiivisuutta, ja yhteenkuuluvuuden tunne mahdollistuu. (Asikainen & Hietakangas 2007, 31–32.)

Toimintakerran sisältö pohjautui ryhmäyttävälle toiminalle, jotta uusi oppilas tutustuisi luokkaan ja luokka häneen. Aloitimme toiminnan nimileikillä, jonka jälkeen harjoittelimme yhteistoiminnallisia leikkejä vaihtelevissa ryhmissä. Neljännellä toimintakerralla kokeilimme luokan kanssa uutena menetelmänä

pantomiimia, jolloin oppilaat saivat muodostaa pienryhmissä erilaisia koneita (LIITE 6, 14). Käsittelimme luokan kanssa ryhmädynamiikkaa ja ryhmänjäsenyyttä kyselemällä heiltä, millaisiin eri ryhmiin he tuntevat itse kuuluvansa. Oppilaiden vastauksista nousi esiin erilaiset harrasteryhmät sekä kaveriporukat. Harjoituksen avulla halusimme havahduttaa nuoria huomaamaan eri ryhmien tärkeyttä sosiaalisena voimavarana heidän elämässään. Lopuksi vielä teimme koko luokan kanssa yhteisesti yhteenvetoa päivästä ja ryhmän toiminnasta sekä suoritimme seuraavaa kertaa ennakoiden elokuva-äänestyksen valitsemistamme vaihtoehtoista.

Neljännellä toimintakerralla jo aiemmin havaitsemamme käytösongelmat riistäytyivät joidenkin oppilaiden kohdalla suorastaan käsistä. Jouduimme pysäyttämään tilanteen ja keskustelemaan käytöksestä. Totesimme luokalla, että toiminnan toteutus ei yksinkertaisesti onnistu, jos meno on tuollaista. Halusimme korostaa luokalla, että toiminnan onnistuminen on riippuvaista heidän käytöksestään, ja että me olimme käyttäneet aikaa suunnitellaksemme heille mielekästä toimintaa. Yritimme tehdä myös näkyväksi, että projektilla on oikeasti jokin tarkoitus. Kerran jälkeen meistä tuntui, että kaikki suunnitelmamme ja käsityksemme luokasta oli muuttunut radikaalisti. Tuntui, ettemme saaneet yhteyttä oppilaisiin. Toisaalta toivoimme, että toimintakerralla pidetty puhuttelu olisi herättänyt oppilaita näkemään tilanteen ja toisi muutosta tuleville toimintakerroille.

7.5 Suvaitsevaisuus

Suvaitsevaisuus-teemaa käsittelimme kahden toimintakerran ajan, maanantaina 14.11. sekä maanantaina 21.11. Teema valikoitui mukaan toiminnan edetessä. Luokassa ei esiintynyt havaittavaa kiusaamista, mutta oppilailta tulleen palautteen perusteella jotkut oppilaista pelkäsivät naurunalaiseksi joutumista. Osalla luokan pojista esiintyi myös kielenkäytössä yleistä negatiivista suhtautumista vähemmistöryhmiä kohtaan. Pyrimme teeman käsittelyn kautta muuttamaan oppilaiden asenteita suvaitsevaisemmiksi.

Aloitimme teeman käsittelyn katsomalla aiheeseen liittyvän elokuvan. Elokuva oli nimeltään Skin, ja sen teemat koskivat lähinnä ihonvärin perusteella tapahtuvaa syrjintää ja suvaitsemattomuutta. Elokuvan tarkoituksena oli herättää ajatuksia suvaitsevaisuudesta. Ensimmäisenä suvaitsevaisuus-teemakertana emme tehneet elokuvan katsomisen lisäksi muuta.

Kerta oli vapaamuotoisempi, ja oppilaat saivat ottaa mukaan elokuvaeväitä ja istua vapaammin. Kerta ei kuitenkaan sujunut toiveidemme mukaisesti, sillä elokuvaan keskittyminen tuntui olevan osalle oppilaista hyvin vaikeaa.

Joutuimme puuttumaan heidän käytökseensä kesken elokuvan ja jopa vaihtamaan joidenkin istumapaikkoja. Suurin osa oppilaista jaksoi ja halusi keskittyä elokuvaan, joten muutamien häiritsevä käytös rikkoi kerran tunnelmaa pahasti. Näiden huonosti käyttäytyneiden oppilaiden toiminnasta oli kulkeutunut viesti heidän luokanvalvojalleen, joka oli ratkaissut tilanteen antamalla koko luokalle jälki-istuntoa. Kuultuamme tästä meitä mietitytti, kuinka muu luokka suhtautuisi toimintaamme jatkossa jouduttuaan rangaistuksen kohteeksi vain muutaman oppilaan häiriökäytöksen vuoksi.

Suvaitsevaisuuden käsittelyä jatkettiin seuraavana maanantaina elokuvan pohjalta kahdessa ryhmässä. Oppilaiden tuli pareittain pohtia valmiiksi laatimiamme kysymyksiä elokuvasta. Kysymykset koskivat esimerkiksi suvaitsemattomuuden ilmenemistä, mieleen jääneitä kohtauksia sekä elokuvan herättämiä tunteita tai ajatuksia. Vastauksia käytiin läpi pienryhmissä. Tämän jälkeen yhdistyimme jälleen yhdeksi ryhmäksi, ja oppilaat saivat ilmaista ajatuksiaan suvaitsevaisuudesta Mielipidejanan avulla (LIITE 6, 18).

Olimme toimintakertaa varten tehneet varasuunnitelman, mikäli tilanne olisi taas alkanut vaikuttaa liian levottomalta ja toimimattomalta. Varasuunnitelmamme oli siirtää keskittymään pystymättömät ja haluttomat oppilaat yhteisöpedagogin kanssa vain keskustelemaan päivän teemasta toiseen tilaan. Varasuunnitelmaa ei kuitenkaan tarvinnut ottaa käyttöön, sillä oppilaat tuntuivat havahtuneen huomioimaan käytöstään hieman aiempaa enemmän ehkä jälki-istunnon seurauksena.

7.6 Turvallinen luokka

Seitsemäs toimintakertamme oli perjantaina 25.11 ja kesti vain 45 minuuttia. Toimintakerran teemana oli turvallinen luokka. Jo perusopetuksen opetussuunnitelmassa on mainittu jokaisen oppilaan oikeus fyysisesti ja psyykkisesti turvalliseen oppimisympäristöön (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 18). Turvallinen ryhmä, tässä tapauksessa luokka, muodostuu jäsenten välisestä luottamuksesta ja hyväksynnästä. Turvallisessa ryhmässä ryhmänjäsen tiedostaa tulevansa hyväksytyksi omana itsenään. Turvallinen ryhmä antaa jäsenilleen tukea sekä mahdollistaa tunteiden vapaan ilmaisun. (Mäntynen 2007, 43.) Teema tuntui meistä erityisen tärkeältä, sillä olimme havainneet luokassa oppilaita, jotka eivät uskaltaneet tuoda mielipiteitään julki ja toisaalta oppilaita, jotka eivät osanneet huomioda muita riittävästi.

Teeman käsittely aloitettiin KiVa Koulu -materiaaleista peräisin olevalla Käsi olkapäälle/sosiometriset valinnat -leikillä. Harjoituksessa ohjaajat kertovat erilaisia ominaisuuksia ja oppilaat asettavat kätensä sen oppilaan olkapäälle, johon kokevat ominaisuuden sopivan. Leikin jälkeen tekivät oppilaat yhteisen luokkakuvan. Jokainen oppilas piirsi ensin oman kuvansa paperille, ja jokaisen paperiin saivat toiset kirjoittaa positiivisia asioita tästä. Tämän jälkeen oppilaat teippasivat kaikkien kuvat yhdeksi isoksi luokkakuvaksi. Toimintakerran lopuksi oppilaat muodostivat vielä Luokan koneen (LIITE 6, 19–20).

Toimintakerta oli rakenteeltaan hieman erilainen, sillä kaikilla muilla kerroilla mukana ollut yhteisöpedagogi oli tällä kertaa poissa. Kerran aluksi oli epäselvyyttä, tuleeko paikalle ketään aikuista koulun puolesta vai olisimmeko me ainoat vastuuhenkilöt. Tilanne ratkesi luokan kyseisen tunnin oikean opettajan suostuttua valvojaksi. Luokka toimi tällä kerralla vaihtelevasti. Osa harjoituksista onnistui kokonaisuudessaan hyvin ja osa harjoituksista alkoi hyvin, mutta päättyi huonommin. Jouduimme jälleen kerran muistuttumaan käytöksestä ja toisten huomioon ottamisesta sekä kertaamaan ohjeita useasti. Myös paikalla ollut opettaja puuttui joihinkin tilanteisiin.

7.7 Koulussa käyttäytyminen ja koulun merkitys

Kahdeksas toimintakertamme oli 45 minuutin mittainen maanantaina 28.11. Tuolloin käsitelimme koulussa käyttäytymistä ja koulun merkitystä. Teema valikoitui mukaan opettajien toiveiden myötä. Suurin osa oppilaista oli ilmaissut viihtyvänsä koulussa hyvin. Havaitsimme kuitenkin itse oppilaisiin tutustuessamme, että osalla heistä oli vaikeuksia suhtautua koulun käyntiin positiivisesti. Myös koulussa käyttäytyminen tai koulun säännöt tuottivat joillekin hankaluuksia.

Kävimme teemaa läpi draaman kautta. Olimme jakaneet oppilaat valmiiksi neljään ryhmään. Ryhmäjaot teimme sillä perusteella, jotta jokaisen oppilaan osallisuus toimintaan mahdollistuisi. Jokaiseen ryhmään tuli oppilaita, joiden olimme havainneet toimivan hyvin yhdessä, sekä oppilaita, jotka eivät olleet vielä juurikaan toimineet keskenään.

Oppilaat saivat tehdä näytelmiä kahdesta eri tilanteesta, jotka olivat ”mukava ja toimiva oppitunti” sekä ”huono ja haastava oppitunti”. Jokainen ryhmä esitti näytelmänsä muulle luokalla, ja näytelmien sisältöä käytiin myös suullisesti läpi. Lopuksi oppilaat tekivät yksilömietintänä kirjalliset lupaukset, jotka koskivat omaa koulussa käyttäytymistä ja sen kehittämistä. Osa oppilaista kertoi lupauksensa ääneen. (LIITE 6, 21.)

Kerta sujui edellisiin verrattuna paremmin, mutta aika meinasi loppua kesken. Osa suunnittelemastamme ohjelmasta jäi toteutumatta, ja joissakin harjoituksissa meinasi tulla kiire. Meidän toimintamme aikaa kului myös oppilaiden uusien lukujärjestysten jakamiseen sekä seuraavan kerran aikataulujen läpikäymiseen.

7.8 ”Meidän luokka” – yhteen koonti kerta

Yhdeksäs ja samalla viimeinen toimintakertamme oli keskiviikkona 30.11. Kerta kesti koko päivän, noin kello 9.30–14.00. Toimintakerta poikkesi aiemmista myös siitä syystä, että toteutus tapahtui Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja

terveysalan laitoksella. Toimintaa varten olimme varanneet liikuntasalin käyttöömmekoko päiväksi. Mukana päivässä oli meidän ja yhteisöpedagogin lisäksi myös luokanvalvoja, luokan avustaja sekä Hollolan yläkoulun erityisopettaja. Päivällä ei ollut varsinaista teemaa, vaan keskityimme lähinnä erilaisiin ryhmäharjoituksiin sekä kertaamaan syksyn aikana läpikäytyjä aiheita (LIITE 6, 22).

Olimme laatineet päivää varten erityiset säännöt, jotka kävimme heti aluksi oppilaiden kanssa läpi. Sääntöihin pystyimme myös palaamaan päivän kuluessa, sillä ne olivat seinällä koko päivän ajan. Säännöt koskivat puheenvuoroja, kielenkäyttöä, hyvää käytöstä sekä toisten huomioimista. Samalla kävimme oppilaiden kanssa läpi myös päivän rungon, joka oli myös seinällä nähtävissä koko päivän.

Aloitimme toiminnan jälleen lämmittelyleikillä, jonka jälkeen oppilaat jaettiin arpomalla viiteen ryhmään. Jokainen ryhmä muodosti oman joukkueensa, joille oppilaat keksivät nimet. Jokainen joukkue sai myös oman kisapassinsa, johon joukkueen saamat pisteet merkittiin. Tämän jälkeen aloitimme rastitehtävän (LIITE 6, 23). Joukkueet kiersivät vuorollaan viidellä eri rastilla. Rastien tehtävät vaihtelivat ongelmanratkaisusta sananselitystehtäviin sekä kravattisolmun tekoon. Jokaisella rastilla oli oma valvojansa, ja tässä hyödynsimme mukana olleiden aikuisten suurta määrää. Lisäpisteitä jokaisella rastilla oli mahdollista saada hyvin toimivasta ryhmätyöskentelystä. Rastien jälkeen oli vuorossa vielä kolme eri viestiä. Liikuntasali mahdollisti tilana viestien toteutuksen. Rasti/viesti -kilpailun voittaja joukkue julkaistiin myöhemmin päivällä.

Ruokailun jälkeen käsitelimme turvallista luokkaa. Teeman varsinaisella kerralla meille oli jäänyt tunne, että kyseistä teemaa olisi hyvä käydä läpi vielä syvemmin. Tämän vuoksi sisällytimme teeman jatkokäsittelyn viimeiseen toteutuspäivään. Oppilaat saivat pohtia pareittain kolmea kysymystä:

- Millainen on turvallinen luokka?
- Mikä tekee luokasta turvattoman?
- Onko teidän luokkanne turvallinen? Perustelkaa!

Vastaukset käytiin yhteisesti läpi niin, että jokainen pari sai vuorotellen kertoa näkemyksensä. Tämän jälkeen turvallinen luokka -teema jatkui vielä yhden leikin ajan (LIITE 6,).

Loppupäivä kului vapaamman ohjelman muodossa. Olimme valinneet mukaan leikkejä, joista luokka oli pitänyt aiemmin, sekä luokan itse toivomia ja ohjeistamia leikkejä. Keräsimme luokalta sekä päivässä mukana olleilta aikuisilta vielä kirjallista palautetta nimettömästi. Palautteet saatuamme jaoimme vielä joukkuekilpailun voittajille palkinnot sekä kiitimme luokkaa kuluneesta syksystä.

Viimeisen toimintakerran päätteeksi meille jäi hyvin positiivinen ja onnistunut olo. Olimme suorastaan yllättyneitä luokan toiminnassa ja käytöksessä tapahtuneesta muutoksesta. Oppilaat ottivat toisiaan selvästi aiempaa paremmin huomioon ja osasivat todella toimia yhdessä ryhmänä. Yksinkertaisimmillaan tämä näkyi ruokailun aikana tyttöjen ja poikien istuessa samassa pöydässä yhdessä keskustellen toistensa kanssa. Aiemmin ryhmä oli ollut hyvin selvästi jakautunut tyttöjen ja poikien kesken. Havaitsimme myös esimerkiksi viestikilpailussa aivan uudenlaista kannustamista ja yhteen hiileen puhaltamista oppilaiden välillä.

Ryhmän toimintaan vaikutti osaltaan varmasti se, että päivä vietettiin heille vieraassa ja uudessa ympäristössä. Koemme toisaalta myös, että kaikki hyvä ja onnistunut viimeisellä toteutuskerralla tuntui vielä paremmalta ja onnistuneemmalta kaikkien syksyn vastoinikäymisten jälkeen. Päällimmäiseksi tunteeksi nousi helpotus siitä, että olimme sittenkin onnistuneet, eikä kaikki syksyn aikana projektiin käyttämämme aika ollutkaan turhaa.

8 PROJEKTIN ARVIOINTI

Arvioimme opinnäytetyömme tavoitteiden toteutumista ja onnistumista omien havaintojemme, opettajilta ja oppilailta sekä yhteisöpedagogilta saatujen palautteiden kautta. Keräsimme oppilailta projektin sekä alussa että lopussa kirjallista palautetta luokan ilmapiiristä nimettömillä kyselylomakkeilla (LIITE 2 & 3). Näiden alkukartoitus- sekä palautekyselyjen tarkoituksena oli myös havahduttaa oppilaita pohtimaan luokan tilannetta ja jokaisen oppilaan roolia ilmapiirin muodostumisessa. Käsittelimme kyselylomakkeiden tuomaa tietoa käyden yhdessä kaikki vastaukset lävitse sekä jaotteleamalla niitä myönteisiin ja kielteisiin vastauksiin. Vertailimme oppilaiden lomakkeiden kautta antamia vastauksia keskenään sekä poimimme suoria lainauksia esimerkeiksi opinnäytetyön kirjalliseen osioon. Alkukartoituslomakkeeseen vastanneita oppilaita oli yhteensä 19 ja loppupalautetta antaneita 20. Molemmista kyselyistä oli poissa yksi luokan oppilaista.

Projektin viimeiselle toteutuskerralla Hollolan koulun puolesta mukana ollut henkilökunta, eli yhteisöpedagogi, luokanvalvoja, luokan avustaja sekä erityisopettaja, antoivat kirjallista palautetta projektin sisällöistä sekä mahdollisista havaitsemistaan muutoksista. Yhteisöpedagogi toimitti meille vielä laajemman kirjallisen arvion työskentelystämme sekä projektin vaikutuksista jälkikäteen projektin toiminnallisen osuuden päätyttyä. Yhteisöpedagogin kanssa pidimme myös suulliset väli- sekä loppuarvioinnit. Väliarvioinnissa kävimme läpi luokan alkutilannetta, ryhmän toiminnassa ja yksilöiden käytöksessä tapahtuneita muutoksia. Väliarviointi pidettiin toiminnan puolesta välissä, neljännen toimintakerran jälkeen. Loppuarviointi pidettiin tammikuun 2012 alussa, kun luokan kevätlukukautta oli kulunut pari viikkoa. Tässä palaverissa olivat paikalla me projektin toteuttajat sekä yhteisöpedagogi. Loppuarvioinnissa yhteisöpedagogi kertoi meille omia kokemuksiaan ja havaintojaan luokan oppilaissa projektin toiminnan jälkeen tapahtuneista muutoksista sekä luokanvalvojan ja muiden luokan opettajien kokemuksia luokan yhteistoiminnasta.

8.1 Palautekyselyn tuloksia

Projektin lopussa oppilaille tehty palautekysely oli luonteeltaan laadullinen (LIITE 3). Kysely suoritettiin lomakkeella. Lomake koostui viidestä kysymyksestä, jotka koskivat toiminnan sisältöjä, mahdollisia muutoksia oppilaassa itsessään sekä luokan sisällä. Lomakkeen kahdessa viimeisessä kohdassa oppilaat saivat antaa avointa palautetta toiminnasta sekä ohjaajien toiminnasta. Palautelomake oli alkukartoituslomakkeen tavoin nimetön, mutta vastaaja merkkasi lomakkeeseen, oliko hän tyttö vai poika. Tämä auttoi mittamaan ja jaottelemaan vastauksia uudesta tyttö-poika -näkökannasta, sillä projektin yhdeksi tärkeäksi tavoitteeksi oli määritelty oppilaiden osallisuuden lisääntyminen ja toiminnan aikana tämän tavoitteen tärkeys oli korostunut erityisesti tyttöjen kohdalla.

Palautelomakkeessa kysyttiin ensimmäisenä, mitä toiminnasta oli jäänyt parhaiten mieleen. Suurimmalle osalle vastaajista (16 vastaajaa) olivat parhaiten jääneet mieleen toimintaan sisältyneet eri leikit sekä viimeinen koko päivän kestänyt toimintakerta. Muutamissa vastauksissa (4 vastaajaa) nousi esiin lisäksi toiminnan teemoja, kuten turvallinen luokka, sekä suvaitsevaisuus teeman yhteydessä katsottu elokuva. Toinen kysymys koski mahdollisia positiivisia muutoksia vastaajassa itsessään. Hieman alle puolet oppilaista koki tapahtuneen itsessään positiivisia muutoksia (7 vastaajaa). Osa ilmaisi esimerkiksi alkaneensa ottaa toisia enemmän huomioon tai muuttaneensa omaa käyttäytymistään oppitunneilla.

”Olen avoimempi uusia ihmisiä kohtaan”

”Minusta on tullut enemmän muita huomioon ottaja”

”Olen alkanut viittaamaan enemmän”

Yli puolet oppilaista (13) ei kokenut vielä kyselyä tehdessämme itsessään tapahtuneen positiivisia muutoksia. Vastauksista kävi ilmi, että kieltävästi vastanneet kokivat suhtautuneensa toisiin myönteisesti aikaisemminkin tai uskoivat muutoksia tapahtuvan ajan kuluessa, mutta eivät vielä havainneet niitä itsessään näkyviksi.

”Olen mielestäni ennenkin suhtautunut ja ottanut muut huomioon”

”En ole huomannut vielä”

Kolmas kysymys koski mahdollisia koko luokan tasolla tapahtuneita positiivisia muutoksia. Jotkut oppilaat (6 vastaajaa) kokivat luokassa tapahtuneen positiivisia muutoksia, ja pari oppilasta ei osannut sanoa. Näistä kuudesta vastaajasta neljä oli tyttöjä, joiden osallisuuden kehittyminen projektin myötä koettiin erityisen tärkeäksi.

”Luokka tekee yhdessä paljon enemmän”

”Kaikki on kavereita”

”Yhteishenki on hieman parempi”

Yli puolet oppilaista (12) ei kokenut koko luokan tasolla tapahtuneen positiivisia muutoksia. Osa toi kyselyssä ilmi kokeneensa luokkahengen jo aiemminkin hyväksi, osa ei ollut havainnut mitään muutoksia suuntaan eikä toiseen.

”Aina ollu hyvää”

”Jotkut ei halua olla jossai jutuissa mukana”

Vastauksia läpikäydessä havaittiin, että joistain vastauksista oli nähtävissä, ettei vastaaja ollut ottanut palautteen antoa tosissaan. Vastaukset koskivat aivan muita kuin kysyttyjä asioita tai kysymykset oli ikään kuin tahallaan ymmärretty väärin. Palautteiden perusteella luokan tytöt olivat kokeneet poikia enemmän positiivisia muutoksia. Pojista vain kolme koki tapahtuneen joko itsessään, luokassa tai molemmissa positiivisia muutoksia.

Neljäntenä kysymyksenä pyydettiin avointa palautetta projektin toiminnasta ja sen sisällöistä. Avoin palaute oli pääosin positiivista ja antoi kuvan, että toiminta oli ollut oppilaille mieleistä. Palautekyselyn viidennessä kohdassa pyydettiin avointa palautetta ohjaajien toiminnasta.

”Olitte tosi kivoja ja kestitte meitä hyvin, vaikka riehuttiinkin”

”Viimeinen päivä oli tosi kiva, koska leikittiin kivoja leikkejä”

”Jotku kivoja” (toiminnan sisällöstä)

Yhteisöpedagogille, luokanvalvojalle, erityisopettajalle sekä luokanavustajalle viimeisellä toimintakerralla teetetyssä palautekyselyssä (LIITE 4) tiedusteltiin mahdollisia heidän havaitsemiaan muutoksia koko luokan tasolla sekä yksilötasolla, olisivatko he toivoneet tapahtuvan vielä enemmän muutosta sekä oliko toiminta heidän mielestään tarkoituksenmukaista ja hyödyllistä.

Palautekyselyn lopussa he saivat vielä antaa vapaata palautetta. Luokanvalvoja ei kokenut pystyvänsä tuolloin vielä vastaamaan kysymyksiin, sillä hän oli ollut luokan kanssa lähiaikoina hyvin vähän tekemisissä. Luokan avustaja, koulun erityisopettaja sekä yhteisöpedagogi kokivat palautteiden perusteella toiminnan tarkoituksenmukaiseksi sekä hyödylliseksi. Palautteiden perusteella yksilötasolla oli tapahtunut muutoksia, esimerkiksi vuorovaikutuksen kehittymistä. Vaikka kukaan näistä palautteiden antajista ei ollut havainnut merkittäviä muutoksia luokassa, kaikki uskoivat projektin tuovan tuloksia ajan kuluessa.

”Tyttöjen ja poikien keskinäinen vuorovaikutus lisääntynyt”

”Toivon, että työrauha luokassa paranee”

”Kyllä, tämän kaltaisista projekteista jää AINA joku positiivisesti ilmapiiriin vaikuttava siemen itämään.”

8.2 Tavoitteiden ja tarkoituksen saavuttamisen arviointi

Olimme luoneet opinnäytetyösuunnitelmaa tehdessämme projektille tavoitteet. Nämä tavoitteet pysyivät toiminnan edetessä pääosin samoina, mutta osa tavoitteista tarkentui. Ensimmäinen päätavoitteemme oli nuorten osallisuuden vahvistaminen luokkayhteisössä. Osallisuuden kokemuksen kautta nuoret voivat löytää keinoja vaikuttamiseen omassa yhteisössään, ja osallisuuden toteutuessa oppilas kokee itsensä luokkayhteisönsä tärkeäksi jäseneksi (Salovaara & Honkonen 2011, 69–75.) Ensimmäisen päätavoitteen olimme jakaneet kahteen

osatavoitteeseen. Ensimmäinen näistä oli oppilaiden vuorovaikutustaitojen ja samalla oppilaiden välisen vuorovaikutuksen kehittyminen. Toinen osatavoite oli lisätä nuorten uskallusta toimia ja ilmaista itseään eri ryhmässä.

Ensimmäisen tavoitteen saavuttaminen onnistui hyvin. Nuorten osallisuuden vahvistuminen näkyi selvästi erityisesti viimeisten toimintakertojen aikana. Nuoret ottivat meihin enemmän kontaktia, keskustelivat kanssamme ja keskenään sekä toimivat yhdessä ryhmänä. Vuorovaikutuksen kehittyminen näkyi erityisesti viimeisen toimintakerran ruokailutilanteessa, jossa sekä tytöt että pojat keskustelivat keskenään. Osallisuuden toteutumista vahvasti nuorten tarpeiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa. Itse toiminnassa osallisuus toteutui erilaisten harjoitusten muodossa. Nuoret pääasiassa tekivät ja kokivat itse, ja jokaisella kerralla oli osallistavaa toimintaa. Pyrimme myös takaamaan jokaisen oppilaan osallisuuden mahdollistumisen jakamalla luokkaa välillä tietoisesti valittuihin pienryhmiin. Tällä halusimme varmistaa jokaisen oppilaan mielipiteen esille tulon sekä lisätä vuorovaikutusta eri oppilaiden välillä.

Toinen päätavoitteemme oli positiivisemman ilmapiirin ja luokkahengen lisääminen. Tämän tavoitteen tärkeys korostui keräämiemme alkupalautteiden myötä. Osasta palautteita kävi ilmi, että luokan ilmapiiri esti joitain oppilaita tuomasta ajatuksiaan ja mielipiteitään julki. Toimintakertojen edetessä havaitsimme myös, että joidenkin oppilaiden haastava käytös vaikutti negatiivisesti koko luokan ilmapiiriin. Oppilaat, jotka todella olisivat halunneet keskittyä toimintaan, turhautuivat toisten levottomaan käytökseen.

Myös toisen tavoitteemme saavuttamisessa koemme onnistuneemme. Oppilaiden palautteista kävi ilmi, että luokan yhteishenki oli parantunut. Itse havaitsimme tämän myös erityisesti viimeisen toimintakerran yhteydessä. Oppilaat kannustivat toisiaan, eikä ketään jätetty joukkueissa ulkopuolelle. Koko luokka huokui selvää me-henkeä koko päivän ajan. Myös yhteisöpedagogin loppupalautteesta käy ilmi, että luokan osallistumisaktiivisuus ja tiimityötaidot olivat parantuneet sekä yhteishenki alkanut kehittyä. Koemme, että näin lyhyellä aika välillä joka meillä oli projektiin käytettävissä, on mahdotonta saavuttaa merkittäviä muutoksia luokkahengessä. Saavutukset ovat vaikeasti mitattavissa, eikä kaikkia muutoksia voi havaita konkreettisesti.

Loppupalaverissa yhteisöpedagogi kertoi opettajien havaintoja ja kommentteja luokasta ja sen toiminnasta projektin päätyttyä. Näistä palautteista ja kommenteista kävi ilmi, että luokan oppilaiden kouluviihtyvyys on parantunut. Tuntitilanteet ovat jonkin verran rauhoittuneet, ja luokan yhdessä toimiminen ja yhteistyö selvästi parantuneet. Yhteisöpedagogi oli itse huomannut luokan ilmapiirissä tapahtuneen huomattavaa kehitystä positiivisempaan ja iloisempaan suuntaan. Varsinaisten projektille asetettujen tavoitteiden lisäksi projekti toi mukanaan myönteisiä muutoksia kouluyhteisön sisälle. Luokan nuoret ovat esimerkiksi alkaneet ottaa enemmän oma-aloitteista kontaktia yhteisöpedagogiin, joten projekti ja yhteisöpedagogin mukana olo lähensi oppilaiden ja koulun yhteisöpedagogin suhdetta sekä madalsi oppilaiden kynnystä tämän kanssa jutteluun.

Kolmas päätavoitteemme oli tuottaa projektin pohjalta menetelmäpaketti Hollolan yläkoululle. Menetelmäpaketti muotoutui käsiteltyjen teemojen ja käytettyjen sosiaalipedagogisten menetelmien kautta. Menetelmäpaketissa on avattu ja perusteltu jokainen teema ja harjoitus mahdollisimman selkeästi, jotta menetelmät olisivat helposti sovellettavissa vaihtelevien ryhmien eri tarpeisiin. Menetelmäpakettiin on kirjattu, että se on syntynyt ilmapiiriprojektin pohjalta ja on sovellettavissa pääasiallisesti yhteishengen kehittämiseen tähtääviin toimiin. Menetelmäpaketti tulee jäämään ensisijaisesti Hollolan yläkoulun yhteisöpedagogin hyödynnettäväksi, ja hän saattaa tarpeen mukaan antaa sitä käytettäväksi esimerkiksi Hollolan nuorisotoimelle. Menetelmäpaketista muodostui tuotoksena ikään kuin projektimme ympyrän sulkeva ja yhteen kokoava elementti, johon on kerätty kaikki ”Operation high five” -projektissa käyttämämme leikit, harjoitukset ja toiminnot. Menetelmäpaketin myötä toteuttamamme projekti jää elämään ja näkyväksi Hollolan yläkoululle.

8.3 Oman ammatillisen kehityksen arviointi

Olimme asettaneet tavoitteeksi myös oman ammatillisen kehityksemme. Tavoitteenamme oli tuoda sosiaalipedagoginen viitekehys konkreettisesti käytännön työhön käyttämällä monipuolisesti erilaisia luovia ja toiminnallisia

menetelmiä, kuten draamaa, kuvallista ilmaisua sekä pienryhmätoimintoja. Lisäksi osatavoitteena oli ohjaustaitojemme vahvistuminen ja kehittyminen. Koimme tärkeäksi oman ammatillisen kehityksemme kannalta oppilailta tulleen palautteen. Oppilaiden palaute toi meille ohjaajina uusia näkökantoja, sillä itse ohjaustilanteissa olimme vain ohjaajan roolissa emmekä välttämättä pystyneet havainnoimaan tilanteita ja toimintaamme toisten näkökulmasta. Yhteisöpedagogin loppupalautteen perusteella olemme myös hänen mielestään kasvaneet ammatillisesti projektin myötä:

”-- ote ryhmän ohjaamiseen on ollut ammattimaista ja näkyy monipuolisten työtapojen käyttämisenä ohjaamistilanteissa sekä joustavuutena ohjaussuunnitelman muutoksissa, joita on jouduttu muuttamaan aika ajoin paremmin ryhmän tarpeita ja muuttuneita tilanteita vastaaviksi.-- ” (LIITE 5)

Tunnistamme myös itse tämän ammatillisuuden kehittyneen projektin aikana. Haastavien tilanteiden kautta varmuus omasta toiminnasta ja ohjaajan roolista kasvoi. Kaljonen kirjoittaa artikkelissaan pettymysten ja haastavien tilanteiden kohtaamisen ja sietämisen merkittävydestä ammatillisessa kehityksessä. Sosiaalialan ammattilainen joutuu työssään kohtaamaan pettymyksiä, ja näissä tilanteissa reflektoinnilla on suuri merkitys. Työhön sisältyvien vaikeuksien ja pettymysten käsitteleminen vaatii tilanteiden kokonaisvaltaista tarkastelua ja ymmärtämistä. On tärkeää pohtia omaa toimintaa ja peilata tekemiään ratkaisuja tapahtuneeseen. (Ranne ym. 2005, 23.) Projektin aikana toimimme toisillemme peileinä ja yhteisreflektoinnin kautta pystyimme kehittämään ohjaamistyötämme sekä löytämään yhdessä uusia keinoja vaikeiden tilanteiden kohtaamiseksi ja ratkaisemiseksi.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Toteutuneelle projektille oli kohdeluokassa selvä tarve, sillä luokan opettajat, koulun yhteisöpedagogi sekä osa luokan oppilaista olivat havainneet luokan yhteishengessä ja –toiminnassa merkittäviä puutteita. Projektin tavoitteet tähtäsivät luokan ilmapiiriin ja yhteishengen kehittymiseen.

Tänä päivänä suuret oppilasmäärät ja luokkakoot tuovat osaltaan uusia haasteita opetukselle ja oppilaiden yksilölliselle kohtaamiselle. Oppilaille on tärkeää tarjota vuorovaikutuksellista ja yhteisöllistä toimintaa koulun arjessa, jotta oppilaiden oma osallisuuden kokemus voi mahdollistua ja he kokevat olevansa tärkeitä yhteisön jäseniä. Yhteisöllisyyden kokemuksen toteutuessa nuoret voivat kokea olevansa tärkeitä yksilöitä ja osana vaikuttaa koko yhteisöön. Nuorten on tärkeä saada tukea opettajilta ja luokkatovereiltaan, jotta voivat kokea tulleen hyväksytyksi ja tunteneensa yhteenkuuluvuutta koulun arjessa. Kouluiässä lapsi tai nuori hakeutuu entistä enemmän ikätovereidensa piiriin ja tarvitsee ympäristön tai yhteisön, johon tuntee kuuluvansa ja johon hän kokee itse voivan vaikuttaa. (Immonen & Nurmi 2009, 25–26.) Näin ollen toteuttamallamme työllä on vahva merkitys nykyisessä koulumaailmassa. Projektimme kaltainen ryhmädynamiikkaa sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja kehittävä toiminta saattaa auttaa oppilaita paitsi tuomaan näitä toimintamalleja oppitunneille myös hyödyntämään niitä tulevaisuudessa.

Nuorten osallisuuden ja osallistumisen tukemista voidaan katsoa myös yhteiskunnallisesti. Suurpään (2009) mukaan on tärkeää huomioida nuorten elämänpiiri, mitä ovat heidän elämänsä kannalta merkittävät osallisuutta edistävät sidokset ja mihin nuoret kiinnittyvät luontaisesti. Beresfordin (2009) mukaan osallisuuden tukeminen ja tavoitteleminen on osa demokraattista yhteiskuntajärjestelmää, jossa jokaisella yksilöllä tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet vaikuttaa häntä koskeviin asioihin ja päätöksentekoon. Osallistuva henkilö kykenee ottamaan kantaa ja pohtimaan oman elämänsä suuntia sekä kantamaan vastuun valinnoistaan. (Seppänen 2010, 17–18.) Projektimme kohderyhmälle tällä hetkellä koulumaailma on keskeinen tekijä pohdittaessa osallisuuden tai syrjäytymisen kokemista ja toteutumista. Pyrimme tarjoamaan oppilaille osallisuuden kokemuksia ja vaikuttamisen mahdollisuuksia heidän

omassa luokkayhteisössään. Osallisuuden tukemisen kautta halusimme aktivoida oppilaita omien päätösten tekemiseen ja omien mielipiteiden arvostamiseen. Luokkayhteisössä koetun ja toteutuneen osallisuuden ja vaikuttamisen kautta nuoret voivat tulevaisuudessakin tiedostaa ja nähdä omat mahdollisuutensa aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Nykyinen lasten ja nuorten sukupolvi on kasvanut aiempaa avoimempaan suuntaan asioiden pohdinnan ja tunteiden näyttämisen suhteen. Kouluissa tämä muutos näyttäytyy opettajille lisääntyneinä kysymyksinä, puheena sekä yleisenä hälinänä. Oppilaat kyseenalaistavat paljon ja kyselevät paljon myös oppituntiin kuulumattomia asioita. (Pohjola 2011, 65.) Havaitsimme kohdeluokassammekin tämän kaltaista käytöstä. Jotkut oppilaat saattoivat toimintakertojen aikana kyseenalaistaa projektimme tarkoitusta ja käyttämiämme menetelmiä. Osa oppilaista tuntui ilmaisevan erityisesti negatiivisia tunteita vahvasti. Nämä oppilaat eivät osanneet säädellä tunteidensa ilmaisua tai nähdä toimintansa seurauksia, esimerkiksi kohdellessaan toisia epäkunnioittavasti. Mielestämme kyseenalaistaminen ei ole väärin, jos sillä tavoin saadaan asiaan uusia näkökulmia tai kehitettyä sitä eteenpäin. Näiden nuorten kohdalla kyseenalaistaminen näyttäytyi kuitenkin vain tahallisenä vastaansanomisenä sekä kieltäytymisenä edes yrittämättä osallistua toimintaan tai joihinkin harjoituksiin.

Viimeinen toimintakerta erottuu projektin muista kerroista selvästi. Ennen viimeistä kertaa olimme kokeneet luokan kanssa useampia vaikeita tilanteita, jolloin tehdyt suunnitelmat jouduttiin muuttamaan toisiksi kesken toiminnan. Näiden kokemusten vuoksi meistä tuntui, ettemme saaneet osaan luokan oppilaista positiivista kontaktia. Ennen viimeistä toteutuskertaa siihen asti tehty työ tuntui jopa turhalta. Viimeinen kerta kuitenkin osoitti meille, että luokan ilmapiirissä ja yhteishengessä oli jo silloin tapahtunut muutoksia. Ohjaajina oli hienoa huomata, kuinka oppilaat toimivat keskenään yhdessä ja kuinka hauskaa heille selvästi oli ja jokainen oppilas tuntui yrittävän parhaansa erilaisissa harjoituksissa. Viimeisellä kerralla kukaan luokan oppilaista ei myöskään kyseenalaistanut toimintaamme ja kieltäytynyt osallistumasta, jota olimme havainneet osan oppilaiden keskuudessa edellisillä toimintakerroilla. Oppilaat toimivat hyvin toisiaan kannustaen ja toivat myös meille hyvää palautetta kuluneesta projektista sekä oman käytöksensä kautta että suoraan kerrottuna.

Ilman koko päivän kestänyttä viimeistä toimintakertaa koko projekti olisi jäänyt vajaaksi. Tuo kerta kokosi yhteen koko kuluneen syksyn ja sen mukanaan tuomat positiiviset vaikutukset.

Toiminnan ohjaajina pystyimme havainnoimaan käytettyjen työmenetelmien toimivuutta. Yhdeksän viikon ajan saimme mahdollisuuden kokeilla oppilaiden kanssa monenlaisia toimintoja kuten erilaisia leikkejä, draamatyöskentelyä ja taidetta. Tällöin pystyimme havainnoimaan, mitkä harjoitukset toimivat oppilaiden kanssa ja mitkä taas eivät. Viimeisellä toimintakerralla meillä oli mahdollisuus ottaa uusiksi aikaisemmin toimineita toiminnallisia harjoituksia, joista oppilaat olivat erityisesti itse pitäneet. Projektin aluksi meitä ohjaajina hieman mietitytti, kuinka oppilaat lähtisivät mukaan toimintaamme, johon kuului olennaisesti lämmittely- ja lopetusleikkejä. Aina kaikki suunnitelmat eivät olleet oppilaiden mieleen ja tällöin he toivat vahvasti esiin mielipiteensä. Pääsääntöisesti ja etenkin viimeisellä toimintakerralla, oppilaat kuitenkin lähtivät mukaan avoimin mielin leikkeihin ja harjoituksiin, sekä esittivät myös toiveita leikeistä ja harjoituksista.

Olimme osanneet varautua opinnäytetyötä aloitellessamme, että toiminta tulee viemään paljon aikaa ja resurssejamme suunnitteluineen ja reflektoisineen. Kulkeminen Hollolan puolelle Lahdesta julkisilla kulkuvälineillä, tarvikelistojen laatiminen ja lähettäminen sähköpostitse ennen jokaista toimintakertaa sekä toiminnan alussa, välissä ja lopussa Hollolan koululla pidetyt palaverit veivät myös ajallisesti resurssejamme. Työn kuormittavuus pääsi siitä huolimatta yllättämään meidät. Luokka osoittautui ennakoitua haastavammaksi, mikä osaltaan vei resurssejamme itse ohjaustilanteissa, niiden purkamisessa ja toiminnan suunnittelussa. Työ oli myös yllättävän kuormittavaa ja stressaavaa myös psyykkisesti. Onneksi pystyimme keskenämme jakamaan projektin mukanaan tuomia tunteita ja kokemuksia. Olemme havainneet toiminnallista opinnäytetyötä toteuttaessamme, että työ olisi ollut hyvin raskasta tehdä yksin, sillä olemme olleet toisillemme valtava voimavara. Koulun yhteisöpedagogi oli myös tärkeässä roolissa erityisesti pohtiessamme luokan vaihtelevaa käytöstä ja ongelmatilanteita.

Toiminnan tuotoksena syntyi laaja ja kattava menetelmäpaketti, joka tulee jäämään Hollolan yläkoululle. Paketin ensisijainen käyttäjä ja hyödyntäjä tulee olemaan yhteisöpedagogi, joka suunnitteli myös mahdollisesti lainaavansa pakettia esimerkiksi Hollolan nuorisotoimen käyttöön. Menetelmäpaketti on koululla myös opettajien hyödynnettävissä, mikäli he haluavat käyttää tai soveltaa osia siitä luokkien yhteishengen parantamiseen opetuksen sisällä.

Menetelmäpakettiin on koottu kaikki projektin aikana toteuttamamme harjoitukset ja toiminnot teemoittain. Lisäksi erilaisia herättely- ja lopetusleikkejä sekä ryhmiin jakautumiskeinoja on koottu omaksi listakseen. Menetelmäpaketti on rakennettu siten, että se on hyödynnettävissä joko kokonaisuutena tai siitä voidaan toteuttaa vain joitain tiettyjä osia.

Yhteenvedona voimme todeta opinnäytetyömme toteutuksen olleen haastava, mutta myös valtavan antoisa matka. Haasteista huolimatta olemme kehittyneet ammatillisesti paljon niin ohjaamisen kuin arvioinninkin suhteen. Toiminnassa eteemme tulleet vaikeat tilanteet opettivat lopulta ehkä jopa enemmän kuin täysin suunnitelmien mukaan sujuneet harjoitteet. Haastavien tilanteiden kohtaaminen toi meille ohjaajina erityisesti lisää varmuutta ja uskallusta sekä keinoja tarttua vastaaviin tilanteisiin tulevaisuudessa. Koemme onnistuneemme työssämme, sillä luokan yhteishenki ja ilmapiiri ovat jo nyt kehittyneet. Yleisesti on kuitenkin muistettava, että usein tämänkaltaisten projektien tai toimintojen vaikutukset nousevat suuremmassa mittakaavassa esille vasta myöhemmin.

LÄHTEET

Aalto, M. 2000. Ryppästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Aho, S. & Laine, K. 2002. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Asikainen, J-M. & Hietakangas, P. 2007. Kouluviihtyvyys ja sosiaaliset suhteet – mittarin kehittäminen koululiikuntaan. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa. Juva: WS Bookwell Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hollolan yläkoulu. 2011. [viitattu 28.9.2011]

Saatavissa: <http://www.hollolanylaaste.fi/index.php>

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Immonen, M-L. & Nurmi, A. 2009. Kahdeksaslukulaisten kouluviihtyvyys. Erityispedagogiikan pro gradu- tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kananen, J. 2008. Kvantti: kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lairio, M., Heikkinen, H. L. T. & Penttilä, M. (toim.) 2008. Koulutuksen kulttuurit ja hyvinvoinnin politiikat. Turku: Painosalama Oy.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2008. Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. [viitattu 15.11.2011] Saatavissa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/27441e94c9f4ba29e650a720578d2384/1321358378/application/pdf/13118404/MLL%20-%20Voima%20virtaa.pdf>.

Mäntynen, M. 2007. Voiko sosiaalisia taitoja opettaa? Opettajien kokemuksia Askeleittain -ohjelman käyttämisestä kouluokassa. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mönkkönen, K., Nurro, M. & Väisänen, R. 1999. Sosiaalipedagogiikan käytännön sovelluksia. Kuopion Koulutus- ja kehittämiskeskus. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Opetushallitus. 2010. Suomi ja PISA. [viitattu 22.11.2011] Saatavissa: http://www.oph.fi/tietopalvelut/kansainvalinen_koulutustieto/suomi_ja_pisa/

Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. [viitattu 19.1.2012] Saatavissa: http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Pohjola, K. 2011. Toivottu ja ei-toivottu sosiaalisuus koulussa. Teoksessa Hämäläinen, J. (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2011.

Rautiainen, A. (toim.) 2005. Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Helsinki: Yliopistopaino.

Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Kokemäki: SPOY Satakunnan Painotuote Oy.

Salovaara, R. & Honkanen, T. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Porvoo: Bookwell Oy.

Seppänen, P. 2010. Mitä kieltä teillä puhutaan? Nuoren osallisuuden tukeminen sosiaali- ja mielenterveystyön kommunikaatiokulttuurissa. Yhteiskuntatieteiden Pro gradu –tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.

Stakes. 2011. Kouluterveyskysely. [viitattu 22.11.2011] Saatavissa: <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/index.htm>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Kouluterveyskysely. Päijät-Hämeen alue.
[viitattu 19.1.2012] Saatavissa:

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/alueittain/index.htm>

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

LIITTEET

LIITE 1	Tiedote Hollolan yläkoulun opettajille ja luokan vanhemmille
LIITE 2	Alkukartoituslomake oppilaille
LIITE 3	Loppupalautelomake oppilaille
LIITE 4	Loppupalautelomake opettajille
LIITE 5	Yhteisöpedagogin loppuarviointi
LIITE 6	Menetelmäpaketti Hollolan yläkoululle

LIITE 1

Hei!

Olemme kaksi Lahden ammattikorkeakoulun 3. vuoden sosionomiopiskelijaa. Tulemme toteuttamaan toiminnallisen opinnäytetyömme yhteistyössä Hollolan yläkoulun kanssa. Tämän syksyn aikana työskentelemme (piip) –luokan oppilaiden kanssa. Toiminta toteutuu koulupäivien sisällä vaihtelevasti eri tuntien aikana. Toimintakerroilla läsnä tulee olemaan myös koulun yhteisöpedagogi Saija Kivelä.

Mitä me sitten oikein teemme? Projektimme tavoitteena on kohentaa luokan ilmapiiriä ja yhteishenkeä. Harjoittelempa työskentelemistä erilaisissa ryhmissä, ja näin pyrimme edistämään oppilaiden välistä vuorovaikutusta ja kouluviihtyvyyttä. Toiminta toteutuu Hollolan yläkoulun, Hollolan Sovituksen kirkon sekä Lahden Ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan laitoksella (Hoitajankatu 3).

Syksyn aikataulu:

17.10.	Klo 9–11 (Sovituksen kirkon nuorisotilat)
21.10.	Klo 9–11 (Sovituksen kirkon nuorisotilat)
1.11.	Klo 9–11 (Sovituksen kirkon nuorisotilat)
10.11.	Klo 13–14.45 (Hollolan yläkoulu, aula)
14.11.	Klo 11–13 (Sovituksen kirkon nuorisotilat)
21.11.	Klo 13–14.45 (Hollolan yläkoulu, aula)
25.11.	Klo 12–13 (Hollolan yläkoulu, aula)
28.11.	Klo 12–13 (Hollolan yläkoulu, aula)
30.11.	Klo 9–15 (LAMK, sosiaali- ja terveysalan laitos)

Ystävällisin terveisin,

Veera Blässar ja Emma Mattila

LIITE 2

Ympyröi vastauksesi seuraaviin kysymyksiin:

1. Arvioi luokkanne yhteishenkeä tällä hetkellä

(1= Tosi huono, 2= Huono, 3= Ok, 4= Hyvä, 5= Tosi hyvä)

1 2 3 4 5

2. Arvioi luokkanne työrauhaa tällä hetkellä

(1= Tosi huono, 2= Huono, 3= Ok, 4= Hyvä, 5= Tosi hyvä)

1 2 3 4 5

3. Viihdytkö koulussa?

(1= Tosi huonosti, 2= Huonosti, 3= Ok, 4= Hyvin, 5= Tosi hyvin)

1 2 3 4 5

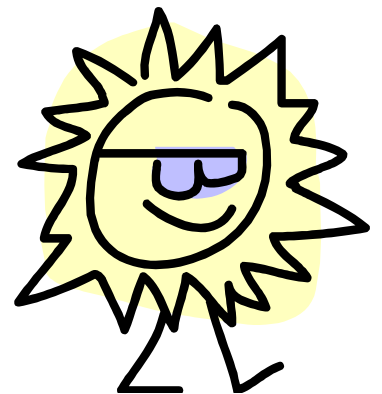
4. Koetko voivasi olla oma itsesi koulussa/luokassa?

Kyllä

En aina (Miksi ja milloin et?)

En (Miksi?)

KIITOS VASTAUKSESTASI!

LIITE 3

PALAUTEKYSELY OPPILAILLE

Tyttö / Poika

1. Mitä jäi parhaiten mieleen yhteisestä toiminnastamme syksyn ajalta?

2. Oletko huomannut itsessäsi mitään (positiivisia) muutoksia esimerkiksi koulun käyntiin suhtautumisessa tai muiden huomioon ottamisessa?

___ Kyllä

___ En

Perustelut:

3. Oletko huomannut luokassanne mitään (positiivisia) muutoksia syksyn aikana (esim. yhteishengessä, ryhmätyöskentelyssä, työrauhassa..)?

___ Kyllä

___ En

Perustelut:

4. Avointa palautetta toiminnasta ja sen sisällöistä (esim. teemoista, leikeistä, harjoituksista..):

5. Avointa palautetta ohjaajille:

KIITOS!

LIITE 4

PALAUTEKYSELY

1. Oletko huomannut syksyn aikana tapahtuneen muutoksia...

A) ...koko luokan tasolla?

B) ...yksilötasolla?

2. Olisitko toivonut tapahtuvan vielä jotain, esimerkiksi luokan ilmapiirissä?

3. Oliko toiminta mielestäsi tarkoituksen mukaista ja hyödyllistä?

4. Vapaata palautetta toiminnasta ja ohjaajien toiminnasta:

KIITOS!

LIITE 5

Saija Kivelä

ARVIOINTI (Opinnäytteen toiminnallinen osuus)

Hollolan yläaste

P. 044 7801 674

4.1.2012

saija.kivela@hollola.fi

Veera Blässar

Emma Mattila

Lahden Ammattikorkeakoulu

8(luokan tunnus) -LUOKAN ILMAPIIRIN JA YHTEISHENGEN KEHITTÄMISPROJEKTI

8(luokan tunnus) -luokan ryhmähengen kehittymättömyys näkyi erityisesti seitsemännellä luokalla, mutta luokanvalvojan aktiivisen työotteen vuoksi on kehittynyt kahdeksatta luokkaa kohti paremmaksi. Ryhmädynaamiset ongelmat näkyvät kuitenkin edelleen uusissa tilanteissa huomattavana levottomuutena ja selkeinä pienryhmien muodostumisena, jotka toimivat keskenään erillisinä ja koko ryhmän yhteisistä tavoitteista poikkeavina.

Veera Blässarin ja Emma Mattilan ote ryhmän ohjaamiseen on ollut ammattimaista ja näkyy monipuolisten työtapojen käyttämisenä ohjaamistilanteissa sekä joustavuutena ohjaussuunnitelman muutoksissa, joita on jouduttu muuttamaan aika ajoin paremmin ryhmän tarpeita ja muuttuneita tilanteita vastaaviksi. Ammatillinen joustavuuskyky on ollut molempien opiskelijoiden osalta oma-aloitteista ja tarpeenmukaista läpi koko projektin, eikä ohjaamistilanteissa ole näkynyt otteen herpaantuminen missään vaiheessa, vaikka ohjattavan ryhmän käytös on ollut ajoittain hyvin haastavaa.

Uusien ohjaajien vastaanotto oli nuorten osalta hyvä, joskin rajoja alettiin kokeilla parin ensimmäisen kokoontumiskerran jälkeen melko levottomalla tavalla. Suhde ohjaajiin oli kuitenkin positiivinen ja ryhmän valmius tutustua uusiin ihmisiin hyvä, mikä näkyi projektin ajan mm. siinä, että nuoret käyttivät ohjaajista heidän omia nimiään ja odottivat seuraavia tapaamisia. Ohjaajat toimivat nuorten kanssa heidän ikäkaudelleen sopivalla tavalla ja

menetelmät oli myös laadittu samoin perustein 8-luokkalaisille nuorille sopiviksi.

Blässarin ja Mattilan ote oli läpi koko projektin innostunut, aktiivinen ja koulumaailman sääntöihin sopiva ja pohjautui selkeästi sosiaalipedagogiseen näkökulmaan mm. osallistavalla otteella, jolloin kuunneltiin myös nuorten toiveita projektin suhteen.

Koska projektista on kulunut aikaa hyvin vähän, ei vielä voi sanoa projektin vaikutuksesta ryhmän ilmapiiriin, mutta viimeisen koko päivän kestäneen kohtaamiskerran perusteella voi sanoa, että projekti kehitti ryhmän osallistumisaktiivisuutta ja tiimityötaitoja selkeästi ja ryhmän potentiaali sisäisen yhteishengen kehittäjänä on olemassa.

Kiitos valtavasta panoksestanne Hollolan yläasteen hyväksi ja antoisaa opiskelunne loppuaikaa molemmille!

LIITE 6

Liitteenä alkaen seuraavalta sivulta on ”Operation high five” -ilmapiiiriprojektissa käytetyistä menetelmistä koottu paketti.

Operaatio ilmapiiri

Menetelmiä luokkien ilmapiirin kohentamiseen

Lukijalle

Tämä menetelmäpaketti on luotu erään kahdeksannen luokan kanssa toteutetun ilmapiiriprojektin pohjalta. Kokonaisuutena menetelmäpaketin sisältö kuvaa siis koko toteuttamaamme projektia. Ilmapiirin paranemiseen kohdentuvan työskentelyn tulisikin olla pitkäjänteistä ja useampana erillisenä kertana toteutettavaa toimintaa. Kyseessä oli toiminnallinen opinäytetyö, jonka toimeksiantaja oli Hollolan yläkoulu. Opinnäytetyömme kirjallisessa osiossa kuvaamme projektimme tavoitteita, toteutusta sekä syntyneitä tuloksia. Tietoperustaa määrittää sosiaalipedagogiikka, joka näkyy myös käyttämissämme menetelmissä. Menetelmäpaketti on opinäytetyöstämme syntynyt tuotos, joka jää käytettäväksi Hollolan koululle. (Blässar & Mattila 2012.)

Menetelmäpakettia tai sen osia voi soveltaa ja käyttää sellaisten luokkien tai ryhmien kanssa, joissa esiintyy ongelmia ilmapiirissä tai yhteishengessä. Menetelmäpaketti ei ole tarkoitettu ryhmäyttämiseen, vaikka toki joitain sen harjoituksia tai elementtejä voidaan siihenkin tarkoitukseen käyttää.

Menetelmäpaketti rakentuu eri teemojen ympärille. Teemat on valittu tukemaan ilmapiirin ja yhteishengen rakentumista ja kehittymistä. Teemoja voi muokata kunkin kohderyhmän tarpeiden mukaan. Jokaiselle teemalle olisi hyvä varata oma toimintakertansa. Teemat ovat:

- Tutustuminen
- Itsetuntemus
- Kaverisuhteet
- Ryhmänjäsenyys
- Suvaitsevaisuus
- Turvallinen luokka
- Koulussa käyttäytyminen ja koulun merkitys
- ”Meidän luokka” (yhteen koonti kerta)

Teemojen käsittely rakentuu pitkälti toiminnallisten ja sosiaalipedagogisten menetelmien kautta. Tässä menetelmäpaketissa olemme jokaisen teeman kohdalla kuvanneet näitä menetelmiä. Jokaisen esitellyn menetelmän yhteyteen olemme kirjanneet myös ajan, joka harjoituksen tai menetelmän to-

teuttamiseen suunnilleen kuluu. Erilaiset toiminnalliset ja luovat harjoitukset, joita menetelmäpaketti sisältää, olemme koonneet eri lähteistä ja tarvittaessa muokanneet kyseiseen tarkoitukseen sopivammiksi. Osan harjoituksista ja niiden sisällöstä (keskustelut, kirjalliset pohdinnat) olemme kehittäneet alusta saakka itse.

Jokaisen toimintakerran aloittaa herättelyleikki, jonka tarkoituksena on aktivoida osallistujia. Toimintakertojen lopuksi yleensä myös leikitään. Tämä kokoaa ryhmän vielä yhteen ja on selvä päätös toimintakerralle. Herättelyleikkejä sekä lopetusleikkejä on tässä menetelmäpaketissa koottu omiksi kokonaisuuksikseen, eikä niitä ole mainittu erikseen enää teemojen kuvauksissa. Leikkien sisällöt on avattu. Joukosta löytyy matalamman kynnyksen sekä haastavampia leikkejä.

Projektin alussa olisi hyvä luoda ja sopia ryhmän kanssa yhteiset pelisäännöt, jotka ovat voimassa koko projektin ajan jokaisella toimintakerralla. Säännöt voivat koskea esimerkiksi kielenkäyttöä, toisten huomioimista ja käyttäytymistä. Säännöt olisi hyvä tehdä kirjalliseen muotoon ja pitää näkyvillä jokaisella toimintakerralla, jotta niihin voidaan tarvittaessa helposti palata.

Ilmapiiriprojektit vaativat toteuttajiltaan aina aikaa ja viipyilyä. Toivomme menetelmäpaketin antavan hyvän pohjan projektien toteuttamiselle ja tarjoavan apua hankalissakin tilanteissa matkalla kohti parempaa yhteishenkeä!

Keväällä 2012

Veera Blässar ja Emma Mattila

SISÄLLYSLUETTELO

Herättely- ja lopetusleikkejä	3
Keinoja pienryhmiin jakautumiseen	7
Teema 1: Tutustuminen	8
Teema 2: Itsetuntemus	10
Teema 3: Kaverisuhteet	12
Teema 4: Ryhmänjäsenyys	14
Teema 5: Suvaitsevaisuus	16
Teema 6: Turvallinen luokka	19
Teema 7: Koulussa käyttäytyminen ja koulun merkitys	21
Teema 8: ”Meidän luokka” yhteen koonti kerta	22
Lähteet	26
Liitteet	27

Herättely- ja lopetusleikkejä

Listan leikkejä voi vaihtelevasti soveltaa joko toiminnan alussa herättelyleikkinä tai lopussa yhteen kokoavana harjoituksena. Harjoitukset ja niiden toimivuus ovat aina riippuvaisia ryhmästä, sen koosta sekä käytettävissä olevista tiloista. Jotkut leikit ovat vauhdikkaampia ja liikunnallisempia, joten ne saattavat vaatia onnistuakseen turvallisesti esteettömämpää ja suurempaa tilaa kuin toiset. Kaikki listaamamme leikit on mahdollista toteuttaa jopa noin 20 hengen ryhmän kanssa.

Hedelmäsalaatti

Hedelmäsalaatti on hyvä ja toimiva ensimmäisten toimintakertojen aloitusleikki. Leikin alussa ryhmäläiset istuvat piirissä tuoleilla. Yksi osallistuja (ohjaaja) seisoo piirin keskellä. Tuoleja on siis yksi vähemmän kuin leikkiin osallistujia. Jokaiselle osallistujalle jaetaan ”hedelmä” (lapulle kirjoitettuna tai kuvattuna, esim. omena, päärynä, banaani, ananas..). Eri hedelmien määrä riippuu osallistujien määrästä, kuitenkin niin, että samaa hedelmää tulee useammalle osallistujalle. Leikkijät eivät saa paljastaa hedelmiään toisilleen. Keskellä olija sanoo ääneen jonkun leikin hedelmistä, jolloin ne leikkijät, joilla on ko. hedelmä, alkavat vaihdella paikkoja. Keskelle jäänyt yrittää päästä jollekin paikoista. Ilman paikkaa jäänyt jää keskelle. Jos keskellä huudetaan: ”hedelmäsalaatti”, kaikki vaihtavat paikkaa.

Tarvikkeet:

- Tuolit
- Hedelmälaput + arvontapussukka

Hedelmäsalaatti omilla ominaisuuksilla

Tämä versio on hieman alkuperäistä hedelmäsalaattia vaativampi, sillä ominaisuudet ovat itseensä liittyviä ja ne täytyy keksiä itse. Leikissä on samat säännöt kuin hedelmäsalaatissa, mutta mukana ei ole hedelmiä. Keskellä joutunut sanoo aina jonkin itseensä liittyvän asian tai ominaisuuden (hiustenväri, luonteenpiirre, harrastus..). Keskellä olija aloittaa lauseen aina sanomalla ensin ”Minä olen..” tai ”Minulla on..”

Tarvikkeet:

- Tuolit

Tuolileikki

Perinteinen tuolileikki, jossa musiikin tauottua ilman tuolia jäänyt putoaa pelistä pois. Leikissä asetetaan tuolit ympyrään, tuoleja on yksi vähemmän kuin leikkijöitä. Kun musiikki soi, leikkijät kiertävät tuoleja. Musiikin pysähtyessä kaikki yrittävät istua. Se joka jää ilman tuolia, putoaa pois. Poistetaan yksi tuoli ja jatketaan leikkiä niin kauan kuin yksi leikkijä on jäljellä.

Tarvikkeet:

- Tuolit
- Musiikki

Metro

Metro on melko vauhdikas ja todella hyvin herättelevä leikki. Leikissä täytyy huomioida tarkasti toisten liikkeitä ja aikeita. Istutaan piirissä, yksi vapaaehtoinen on keskellä. Kaikilla on oma tuoli (myös keskellä olijalla). Tyhjän tuolin vasemmalla puolella istunut aloittaa siirtymällä tyhjään tuoliin. Hänestä seuraava siirtyy "uuteen" tyhjään tuoliin. näin jatketaan. Yritetään liikkua niin nopeasti ettei keskellä olija ehdi tyhjään tuoliin.

Tarvikkeet:

- Tuolit

Numeroleikki

Numeroleikki on hyvin matalan kynnyksen leikki, eikä se velvoita ketään osallistumaan vastoin tahtoaan. Kaikki leikkijät asettuvat istumaan piiriin. Yksi aloittaa sanomalla "yksi", joku (kuka tahansa) jatkaa sanomalla "kaksi" ja taas joku toinen sanoo "kolme" jne. Jos kaksi henkilöä sanoo yhtä aikaa saman numeron, joudutaan leikki aloittamaan alusta eli ykkösestä. Tavoitteena on saada laskettua yhdessä mahdollisimman pitkälle. Seuraavalla kerralla voidaan sitten yrittää rikkoa ennätys.

Läpsy

Läpsy on hauska, mutta myös haastava leikki. Se vaatii keskittymistä ja pitkäjänteisyyttä, erityisesti isommalla porukalla leikittäessä. Leikkijät istuvat piiriin siten, että kaikki laittavat kätensä vieressä istuvan käsien väliin (toinen alta, toinen päältä) eli jokaisen omien käsien välissä on kaksi vierasta kättä. Yksi pelaajista aloittaa ja sanoo, kumpaan suuntaan läpsy lähtee ja läpäyttää kättä lattiaan. Jokainen läpäyttää kättä vuorotellen siinä järjestyksessä, kuin kädet ovat lattialla. Jos joku läpsäyttää kahdesti, vaihtuu suunta. Jos läpsäyttää muulloin, kun omalla vuorollaan, joutuu se käsi pelistä pois.

Ameeba - Heinäsirkka - Jänis - Gorilla - Ihminen

Pelissä jokainen kulkee alueella äännellen omaa ääntänsä ja tehden sille ominaista liikettä. Aluksi kaikki ovat Ameeboja. Kun kaksi saman eliökunnan edustajaa tapaa, he käyvät kivi-paperi-sakset taistelun, jonka voittaja nousee yhden asteen kehityskaarella ylöspäin ja hävinnyt vastaavasti yhden alaspäin. Kun pelaaja saavuttaa ihmisen, pääsee hän pois pelistä.

Ameeba:

liikkuu kuten rintauinnissa ja ääntelee "Ameeeba, Ameeba"

Heinäsiirkka:

liikkuu kädet korvien yläpuolella etusormi-keskisormet koukussa ja ääntelee "zirp, zirp"

Jänis:

liikkuu kädet pään päällä, kämmeniä ranteista heilutellen ja ääntelee: "fläpäti fläpäti"

Gorilla:

liikkuu niin että lyö kädet rintaan nyrkein ja ääntelee "Ugh ugh"

Norsu-Palmu-Gorilla

Leikkijät seisovat ringissä. Yksi leikkijöistä on ringin keskellä ja osoittaa yhtä ringissä olijaa sanoen samalla joko 'norsu', 'palmu' tai 'gorilla'. Osoitetun ja hänen molemmilla sivuillaan olevien on toimittava mahdollisimman nopeasti ja muodostettava joko norsu, gorilla tai palmu. Se, joka tekee virheen tai on hitain, joutuu keskelle.

Palmu: Osoitettu huojuu kummatkin kädet ylhäällä. Sivulla olijat nostavat palmun keskusta lähinnä olevan käden ja huojuttavat sitä.

Gorilla: Osoitettu takoo rintaansa. Sivulla olevat poimivat osoitetusta kirppuja.

Norsu: Osoitettu tekee kärsän ottamalla vasemmalla kädellä nenästä kiinni ja pujottamalla oikean syntyneestä lenkistä. Sivulla olijat muodostavat norsulle korvat nostamalla kätensä "norsun korviksi", puoliympyrään, keskellä olijan sivuille.

Robottileikki

Leikin aluksi valitaan esimerkiksi neljä vapaaehtoista korjaajaa (määrä riippuu ryhmän koosta). Loput leikkijät ovat robotteja, jotka kulkevat kädet ojennettuina vapaasti tilassa. Robotit eivät voi itse kääntyä tai väistää esteitä tai vastaantulevia robotteja. Törmäyksen sattuessa robotti jää paikallaan kävelemään ja sanoo ”piip piip piip”, jolloin korjaajan on riennettävä paikalla kääntämään robotti, jotta tämä pääsee jälleen vapaasti liikkumaan.

Lapanen kiertää

Leikkijät istuvat ringissä. Piirissä kiertää yksi lapanen, joka jokaisen on vuorollaan puettava käteensä ja annettava sitten seuraavalle. Taustalla soi musiikki. Kun musiikki taukoaa, se, jonka käsiin lapanen jää, putoaa pelistä. Näin jatketaan kunnes jäljellä on enää voittaja.

Tarvikkeet:

- Lapanen
- Musiikki

Yhdyssanat

Leikkijät istuvat piirissä. Aloittaja sanoo jonkin yhdyssanan, esimerkiksi vuosiloma. Seuraavan täytyy sanoa yhdyssana, joka alkaa samalla sanalla kuin mihin edellinen on päättynyt, esimerkiksi vuosiloma – lomamatka. Seuraava sanoo jälleen edellisin päätössanalla alkavan yhdyssanan (lomamatka – matkakortti). Näin jatketaan kierroksen loppuun. Tehtävää voi helpottaa sopimalla, että sanoja saa taivuttaa tarvittaessa (esimerkiksi jos joku sanoo joulutähti, seuraava voi sanoa tähdenlento).

Erilaiset fiilisringit

Fiilisringin ideana on aloittaa toimintakerta rauhassa, kaikkia kuunnellen. Ryhmäläiset ja ohjaajat istuvat piirissä. Kukin saa vuorollaan kertoa omia fiiliksiään, esimerkiksi kuluneesta tai tulevasta päivästä/aamusta. Apuna voi käyttää esinettä, joka kiertää piirissä ja osoittaa puheenvuoroa. Esine voi olla esimerkiksi pallo tai pehmolelu. Fiisiringi toimii myös toimintakerran lopetuksena, ja tuo samalla ohjaajille tietoa siitä, mitä ryhmä tykkäsi kuluneesta kerrasta.

Keinoja pienryhmiin jakautumiseen

Eläimet

Lapuille on kirjoitettu eri eläimiä (esim. lehmä, kana, lammas, kissa, koira). Eläinten määrä riippuu ryhmän koosta, esimerkiksi jos ryhmäläisiä on 20, voidaan ottaa eri eläimiä kutakin 5. Jokaiselle osallistujalle arvotaan yksi lappu. Lapun eläintä ei saa vielä paljastaa. Kun kaikki ovat saaneet lappunsa, etsivät osallistujat omat ryhmänsä äänтелеmällä lapussaan olevan eläimen tavoin. Puhuminen on kiellettyä, ryhmäläisten on tarkoitus löytää toisensa vain eläinten äänien perusteella.

Erilaiset pelikortit

Jokaiselle osallistujalle jaetaan kortti. Kun jokainen on saanut kortin, etsivät esimerkiksi samaa maata, väriä, numero jne. olevat toisensa. Kortteina voidaan käyttää esimerkiksi Uno-pelikortteja, tavallisia pelikortteja tai Mustapekka-kortteja. Ohjaajan tulee valita kortteja sopiva määrä osallistujiin nähden, niin että jokaiseen pienryhmään tulee oikea määrä jäseniä.

Erilaiset janat

Ryhmäläiset muodostavat janan, esimerkiksi syntymäaikojen, asuinpaikan tai pituuden perusteella. Jana voidaan laittaa puoliksi, jolloin muodostuu kaksi pienryhmää, tai pienryhmät voidaan muodostaa janasta ”joka toinen” tai ”joka kolmas” -menetelmällä.

”Pakkojen sekoitus”

Ohjaajien jo hieman tuntiessa ryhmää ja sen sisäisiä suhteita, voidaan pienryhmä jaot suunnitella jo etukäteen tietoisesti. Näin voidaan sekoittaa eri kaveriporukoita tai luokan sisäisiä ryhmittymiä, ja antaa oppilaille mahdollisuus työskennellä uusien ryhmäläisten kanssa.

TEEMA 1: TUTUSTUMINEN

Tutustumis-teeman tarkoituksena on tehdä ohjaajat tutuksi ryhmälle ja ryhmä tutuksi ohjaajille. Oletuksena on, että ryhmänjäsenet jo tuntevat ja tietävät toisensa.

Ensimmäinen kerta on hyvä aloittaa nimileikillä, jolloin ryhmäläisten nimet jäävät helpommin ohjaajille mieleen ja myös ohjaajien nimet ryhmäläisille. Nimileikkijä on useampiakin, esimerkiksi:

Verkko

Leikkijät istuvat piirissä ja heittelevät lankakerää ristiin rastiin. Ensimmäinen heittäjä sitoo langanpään sormeensa, heittää kerän seuraavalle ja sanoo: ”Minä olen (oma nimi), kuka sinä olet?”. Tämä ottaa langasta kiinni ja heittää kerän edelleen haluamalleen henkilölle. Kerää heitellään, kunnes lanka kulkee ristiin rastiin leikkijöiden välillä. Lanka keritään takaisin käymällä heittelykierros takaperin nimien kanssa. Leikki vaatii ryhmältä yhteistoimintaa, jottei lanka sotkeudu ja kerä pysyy koossa.

Tarvikkeet:

– lanka- tai narukerä

Nimi + adjektiivi

Istutaan piirissä. Jokainen sanoo vuorollaan oman nimensä ja samalla alkukirjaimella alkavan adjektiivin, joka myös kuvaa henkilöä itseään, esimerkiksi Aapo Auttavainen. Leikissä voi käyttää apuna välinettä, joka kiertää piirissä ja osoittaa puheenvuoroa.

Kättelynimileikki

Kaikki leikkijät kulkevat tilassa vapaasti ympäriinsä. Kohdatessaan toisensa leikkijät kättelevät ja kertovat oman nimensä. Tässä kohtaa nimet vaihtuvat eli esimerkiksi kun Maija ja Pekka kohtaavat ja kättelevät Maijasta tulee Pekka ja Pekasta Maija. Nimet vaihtuvat aina eteenpäin seuraavalle käteltävälle (esimerkiksi Maijasta tulee ensin Pekka, sitten Laura, sitten Juho jne.) Leikki jatkuu, kunnes kaikki ovat saaneet oman nimensä takaisin.

Meidän luokka posti it -lapuilla (n. 20 min)

Tutustumista jatketaan posti it -lappujen avulla tehtävällä harjoituksella. Ryhmä jaetaan pienryhmiksi, ja jokaisen pienryhmän tehtävänä on yhdessä keskustellen pohtia kolmeen kysymykseen vastauksia.

1. Mitä hyvää teidän luokassanne/ryhmässänne on?
2. Mitä kehitettävää tai muutoksen tarvetta teidän luokassanne/ryhmässänne on?
3. Millaisia odotuksia/toiveita teillä on toiminnalle?

Kukin vastaus kirjoitetaan omalle posti it -lapulleen. Kaikki vastaukset eli posti it – laput kootaan yhteisille kartongeille, ja jokainen pienryhmä tulee kertomaan omat vastauksensa. Harjoituksen tarkoituksena on tuoda ohjaajille yksityiskohtaisempaa tietoa luokan/ryhmän tilanteesta ja tarpeista. Odotuksien ja toiveiden esittämisen kautta nuoret pääsevät myös itse osallisiksi toiminnan suunnittelusta.

Tarvikkeet:

- Post it -lappuja
- Kartonkeja 3 kpl
- Kyniä
- Teippiä

Tutustumiskerralla on hyvä leikkiä vaikka **useampiakin lämmittelyleikkejä**. Leikkien tarkoituksena on tuolloin laukaista jännitystä ryhmäläisten ja ohjaajien välillä, ja edesauttaa tutustumista tätä kautta.

Tutustumiskerran aikana voidaan myös **yhdessä ryhmän kanssa** miettiä ja valita jokin **nimi** tällä **alkaneelle ilmapiiriprojektille**. Nimi voidaan valita esimerkiksi äänestyksen kautta. Yhdessä valittu ja kaikille tuttu nimi sitouttaa nuoria työskentelyyn ja tekee siitä heille tärkeämpää.

TEEMA 2: ITSETUNTEMUS

Kuvakollaasi (n. 40 min)

Itsetuntemus-teemaa on hyvä käsitellä alussa, ennen siirtymistä laajempiin kokonaisuuksiin. Teemaa käsitellään kuvakollaasien kautta. Jokainen ryhmäläinen sekä ohjaajat tekevät omat kuvakollaasinsa. Kollaasiin voi kerätä itseään kuvaavia tai itselleen tärkeitä asioita, kuten harrastuksia, lemmikkejä, suosikkibändejä jne. Tarkoituksena on vastata kysymykseen:

– Millainen minä olen?

Työskentelyn on tarkoitus olla rauhallista, ja jokaisen omaa tilaa kunnioittavaa. Tämä voidaan varmistaa esimerkiksi jakamalla ryhmäläiset ohjaajien toimesta tietyille, omille paikoilleen. Jokaiselle jaetaan tyhjä paperi, ja tilan keskellä on läjässä erilaisia lehtiä, liimaa ja saksia. Jokainen saa valita ja leikata lehdistä haluamiaan kuvia, jotka liimataan paperille. Työskentelyn taustalle voi laittaa soimaan rauhallista musiikkia.

Kollaasien teolle annetaan reilusti aikaa, mutta kun kaikki ovat valmiita, kollaasit käydään yksitellen läpi pienryhmissä. Näissä ryhmissä jokainen saa vuorollaan esitellä kuvakollaasinsa ja kertoa siitä muille, mitä haluaa.

Tarvikkeet:

- Paperia (valkoisia A4/A3)
- Lehtiä (sanoma- ,aikakaus-..)
- Liimaa
- Saksia
- Musiikki

Tunnematto (n. 10 min)

Toisena harjoituksena itsetuntemus-teeman sisällä on Tunnematto, joka toteutetaan myös pienryhmissä. Tunnematto voidaan tehdä lattiaan teipillä, tekemällä ensin ympyrä, joka jaetaan viiteen sektoriin. Kukin sektori on oma ominaisuutensa

- hyvä kuuntelija,
- hauskuuttaja,
- rauhallinen,
- keskustelija
- rohkea

Nuoret seisovat maton ympärillä ja vastaavat esitettyihin kysymyksiin asettumalla mielestään sopivimpaan sektoriin. Esitettävät kysymykset ovat:

- Millainen olen?
- Millainen en ole?
- Millainen haluaisin olla?

Vastauksista voidaan keskustella ja kaikki saavat halutessaan perustella valintansa. Ketään ei kuitenkaan pakoteta kertomaan valinnastaan.

Tarvikkeet:

- Maalarinteippi
- Papereille kirjoitetut ominaisuudet

TEEMA 3:

KAVERISUHTEET

Minä ystävänä (n. 5 min)

Kaverisuhteet -teemaa käsitellään jakautuneena ainakin kahteen pienryhmään, ja mielellään kahdessa eri tilassa. Ensimmäinen harjoitus virittää pohtimaan ystävyyttä ja kaverien merkitystä itselle sekä ystävyiden herättämiä tuntemuksia. Harjoituksessa on ympärihuonetta kiinnitetty seinille eri adjektiiveja

- kiltti
- luotettava
- itsekäs
- kiusantekijä
- kuuntelija
- ystävällinen
- juoruileva

Ohjaaja esittää kysymyksiä, joihin ryhmäläiset vastaavat yksilöinä asettumalla mielestään sopivimman adjektiivin (lapun) luo. Kysymykset ovat:

- Millainen olen ystävänä/kaverina?
- Haluan ystäväni olevan...
- En halua ystäväni olevan...
- Millainen olen luokkakavereitani kohtaan?
- Millaisia luokkakaverini ovat minua kohtaan?

Valinnoista keskustellaan ohjaajan johdolla. Ohjaaja voi esimerkiksi pyytää perusteluja jollekin valinnalle tai esimerkkejä siitä, kuinka se käytännössä näkyy.

Tarvikkeet:

- Lapuille kirjoitetut adjektiivit + teippiä

Kaverikysely paritehtävä (n. 15 min)

Toisessa harjoituksessa ollaan edelleen kahdessa pienryhmässä. Ryhmäläiset saavat vapaasti valita parit. Parit vastaavat kartongeille kirjoitettuihin kysymyksiin, jotka käsittelevät kaverisuhteita:

- Mitä eroa on kaverilla ja ystävällä?
- Mistä rakentuu luottamus?
- Millaisia asioita olet saanut/antanut anteeksi?

Kartongit kiertävät parilta toiselle, ja jokainen pari vastaa yhteen kartonkiin kerrallaan. Kun kaikki parit ovat vastanneet jokaiseen kysymykseen, käydään kartonkeihin kirjatut vastaukset ohjaajan johdolla läpi.

Tarvikkeet:

- 6 kartonkia
- Kyniä

Kaverialias (alle 10 min)

Tämä harjoitus voidaan toteuttaa koko ryhmän kesken. Kaverialias on leikillisempi harjoitus kaverisuhteiden käsittelemiseen. Idea on periaatteessa sama kuin Aliaksessa, eli sanoja selitetään ja arvataan. Selittäjinä kuitenkin toimivat ohjaajat ja arvaajina luokka/ryhmä. Selitettävät sanat liittyvät kaveruuteen tai ystävyYTEEN. Sanoja voivat olla esimerkiksi:

- luottamus
- hymy
- lohduttaa
- anteeksianto
- friend
- facebook
- paras ystävä
- ikävä

Tarvikkeet:

- Sanat lapuille kirjoitettuna

TEEMA 4:

RYHMÄNJÄSENYYS

Pallo kiertää

Osallistujat seisovat piirissä. Leikin ohjaaja laittaa ensin yhden pallon kiertämään kädestä käteen. Kun pallo on jonkin aikaa kiertänyt, lähettää ohjaaja toisenkin pallon kiertämään piirissä. Ideana on, että molemmat pallot kiertävät mahdollisimman nopeasti samaan suuntaan putoilematta käsistä yrittäen saada toisiaan kiinni. Leikki herättelee ryhmää toimimaan yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi.

Tarvikkeet:

– 2 palloa

Pantomiimikoneet (n. 10 min)

Osallistujat jaetaan, ryhmän koosta riippuen, esimerkiksi neljään pienryhmään. Jokaiselle pienryhmälle nimetään oma kone (esimerkiksi kahvinkeitin, imuri, mikroaaltouuni, ruohonleikkuri, tehosekoitin jne.), joka pienryhmän täytyy esittää muille pantomiimina. Jokaisen pienryhmän jäsenen tulee olla osana konetta ja esitystä. Pienryhmille annetaan muutama minuutti aikaa suunnitella esitystä. Kun esitykset ovat valmiita, esittävät pienryhmät vuorotellen koneensa muille. Muut arvaavat, mikä kone on kyseessä.

Sanojen muodostus –leikki (n. 20 min)

Aluksi koko ryhmä jaetaan kahdeksi pienryhmäksi. Kummankin pienryhmän jokaiselle ryhmäläisellä jaetaan yksi lapulle kirjoitettu kirjain. Ryhmien on tarkoitus muodostaa kirjaimista sanoja annettujen vihjeiden perusteella. Ryhmä voi hiljaisesti ensin miettiä yhteisesti, mikä sana on kyseessä. Kirjaimet vaihtelevat valittujen sanojen mukaan, ja ryhmän kirjaimissa saattaa olla myös ylimääräisiä, sanaan kuulumattomia kirjaimia. Tällöin henkilö, jolla on käsissään sanaan kuulumaton kirjain kääntää kirjainpaperin nurinpäin. Ryhmien tulee muodostaa oikea sana mahdollisimman nopeasti. Nopeampi ryhmä saa oikeasta vastauksesta pisteen. Eniten pisteitä kerännyt ryhmä voittaa.

Esimerkki kirjaimista&sanoista:

Esimerkiksi 20 hengen ryhmästä tulee kaksi 10 hengen pienryhmää. Tällöin kirjaimia täytyy olla 10 ryhmää kohti. Jos osallistujien määrä ei mene tasan, voi joku ryhmäläisistä ottaa käsiinsä kaksikin kirjainta. Sanoja ja vihjeitä voi keksiä enemmänkin.

Kirjaimet yhtä ryhmää kohti ovat: L x2, K x2, A x2, I, N, E, O

Vihjeet/sanat:

1. Päähine – LAKKI
2. Mitätön (numero) – NOLLA
3. Pois pestävä – LIKA
4. Kukon puoliso – KANA
5. Riita – KINA
6. Pitää vaatteet kasassa – LANKA
7. Laatta kylpyhuoneen seinällä – KAAKELI
8. Voi olla ranteessa, taskussa tai seinällä – KELLO

Tarvikkeet:

– A4-kokoisille papereille tehdyt kirjaimet

Akrobaatti-ryhmäleikki (n. 10 min)

Leikkijät kulkevat tilassa vapaasti ympäriinsä. Kun ohjaaja huutaa ohjeen, täytyy leikkijöiden muodostaa mahdollisimman nopeasti sen kokoinen ryhmä kuin on ohjeistettu. Esimerkiksi ohjaajan huutaessa ”Viisi!” tulee leikkijöiden muodostaa viiden hengen pienryhmiä. Kun pienryhmät on muodostettu antaa ohjaaja lisäohjeita, esimerkiksi ”Kolme päätä, viisi jalkaa ja neljä kättä!” Tällöin pienryhmissä on yhdistettävä kutakin ruumiinosaa niin monta kuin ohjeessa on sanottu. Kun tämä on, tehty jatkavat kaikki leikkijät taas liikkumistaan seuraavaan ohjeeseen asti.

Hyviä ryhmäkokoja ja akrobaatti-ohjeita ovat esimerkiksi:

- 4 hengen ryhmiä/ 3 kättä ja 4 jalkaa
- 10 hengen ryhmiä/ 6 polvea, 3 kyynärpäätä ja 2 kättä
- 3 hengen ryhmiä/ 4 kättä ja 4 jalkaa

Ryhmäjäsenyyden yhteenvetoa

Ryhmäjäsenyyttä on hyvä pohtia myös kirjallisesti ja keskustellen koko ryhmän kanssa. Hyvä harjoitus tähän on kysellä ryhmäläisiltä heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan ryhmään kuulumisesta. Ohjaaja toimii kirjurina ja kokoaa ryhmän mietteistä esimerkiksi ajatuskartan. Hyviä lähtökohtia ja -kysymyksiä keskustelulle ovat:

- Millainen ryhmä teidän luokkanne on?
- Millaisia ajatuksia, tunteita, adjektiiveja ryhmäjäsenyys herättää?
- Mihin muihin ryhmiin koette kuuluvanne (esim. harrastusporukat)?

Tarvikkeet:

– Iso kartonki, tussi

TEEMA 5: SUVAITSEVAISUUS

Elokuva

Suvaitsevaisuus-teemaa on hyvä käsitellä jonkin teemaan liittyvään elokuvan pohjalta. Elokuvan katsomiselle voi varata kokonaan yhden oman toimintakertansa. Näin elokuvaan pystyy syventymään kunnolla ja rauhassa. Elokuvan seuraksi voi nuorille antaa luvan tuoda omia leffa-eväitä (sovitun määrän) ja elokuvaa voidaan seurata, tiloista riippuen, vapaammin esimerkiksi sohvia, tynnyjä tai lattiaa hyödyntäen.

Teeman alla sopivia elokuvia löytyy varmasti paljonkin. Vaihtoehtoiset elokuvat valitsee ohjaaja, mutta ryhmäläiset saavat itse äänestää näistä suosikkinsa katsottavaksi. Vaihtoehtoiksi voi antaa 4-5 eri elokuvaa. Tässä listattuna muutamia hyviä esimerkkejä:

SKIN (2008, K12)

Tämä on ainutlaatuinen tositarina siitä, millaista on olla tumma ja valkoinen Etelä-Afrikassa apartheidin aikaan. Sandra Laing syntyi 1950-luvulla valkoisten vanhempien perheeseen, mutta tyttö oli vanhempiensa yllätykseksi tummaihoisen. Kukaan ei tiennyt perheen tummaihoisista esi-isistä, mutta geneettinen poikkeama paljasti suvun tarinan. Tämä kaikki merkitsi Sandralle jatkuvaa kamppailua ennakkoluuloja, rasismia ja syrjintää vastaan. Hän taisteli saadakseen jalansijaa muuttuvassa maailmassa, sillä hän halusi nousta huipulle vaikeuksista huolimatta. (1h 43min)

BEN X (2007, K12)

Ben on erikoinen nuori mies: koulunkäynti on kiusaajien silmätikulle yhtä helvettiä ja iltaisin hän pakenee verkossa pelattavan roolipeli Archlordin pariin. Pelissä Ben on suuri soturi ja hänen apunaan on ystävä ja kuuntelija, nimimerkki Scarlite. Oikeassa elämässä pelin taikavoimista ei kuitenkaan ole hyötyä.

Pian koulukiusaaminen yltyy entisestään ja tilanne käy sietämättömäksi. Ben on epätoivoinen, mutta juuri silloin Scarlite ottaa yhteyttä ja haluaa tavata. Hitaasti Ben alkaa tulla ulos kuorestaan ja ryhtyy punomaan suunnitelmaa, jollaista kukaan ei osaa odottaa. (1h 30min)

VÄHÄN KUNNIOITUSTA (2010, K12)

Siiri muuttaa pois kotoa. Hän haaveilee itsenäistymisestä, työstä ja rakkaudesta, kuten kaikki muutkin ikäisensä nuoret naiset. Yksi erottava tekijä kuitenkin on: Siiri on kehitysvammainen.

Siirin paras ystävä on samassa asuntolassa asuva Suski. Yhdessä tytöt shoppailevat, bilettävät ja pitävät hauskaa. Kaupungilla Siiri tutustuu vartijana työskentelevään Santeriin. Nuorenparin onni ehtii kukoistaa vain hetken, kunnes ympäristön paineet alkavat nakertaa suhdetta, sillä Santeri ei ole kehitysvammainen.

Monet elokuvan näyttelijöistä ovat kehitysvammaisia ja elokuvassa kuullaan musiikkia bändeiltä Pertti Kurikan Nimipäivät ja Resisposse. (1h 31min)

BILLY ELLIOT (2000, K7)

Pohjoisenglantilaisen kaivostyöläisen pojan elämä muuttuu kertaheitolla eräänä päivänä, kun hän matkallaan nyrkkeilyharjoituksiin poikkeaaakin balettitunnille. 11-vuotias Billy (Jamie Bell) alkaa, leskeksi jääneeltä isältään ja määräilevältä veljeltään, salaa käydä balettitunneilla ja osoittaa lahjakkuutta, jonka tanssinopettaja rouva Wilkinson (Julie Walters) heti tunnistaa. Rouva Wilkinson kannustaa Billyä pyrkimään Lontoon Kuninkaalliseen Balettikouluun, mutta Billyn on vaikea valita perhettä kohtaan tuntemansa vastuun ja tanssia kohtaan tuntemansa intohimon välillä. Jamie Bell, Julie Walters ja Gary Lewis tekevät erinomaiset roolisuoritukset tässä virikkeitä antavassa, vuoden kiitetyimmässä elokuvatarinassa. Billy on loistava! (1h 45min)

(Elokvien kuvaukset: makuuni.fi)

Elokvien käsittely

Varsinaisen suvaitsevaisuus-teeman käsittely aloitetaan teemaan liittyvällä herättelyleikillä.

Katse kiertää

Osallistujat seisovat ringissä. Katseella kierretään vapaaseen tahtiin ihmisestä ihmiseen myötöpäivään. Kun katse kohtaa jonkun kanssa, vaihdetaan hänen kanssaan paikkoja. Leikki on äänetön, ja tavoitteena on toisten kohtaaminen ja rauhoittuminen.

Herättelyleikin jälkeen jaetaan ryhmä kahteen pienryhmään. Jos mahdollista, pienryhmien olisi hyvä toimia eri tiloissa tai ainakin saman tilan eri puolilla, jotta tilanne pysyisi mahdollisimman hallittuna ja rauhallisena. Pienryhmissä jokainen saa vapaasti valita itselleen parin, jonka kanssa tekee seuraavat harjoitukset.

Kysymyksiä elokuvasta (n. 20 min)

Eri puolille tilaa seinille on kiinnitetty kartonkeja, joissa lukee kysymyksiä koskien edellisellä kerralla katsottua elokuvaa. Kysymysten sisällöt vaihtelevat elokuvan mukaan, mutta hyviä kaikkiin elokuviin sopivia kysymyksiä ovat:

- Miten elokuvassa näyttäytyi/ilmeni suvaitsemattomuus?
- Millaisia tunteita ja ajatuksia elokuva katsojassa herätti?
- Mikä kohta elokuvasta jäi erityisesti mieleen?

Jokaiselle parille on jaettu tyhjä paperi, jota he kuljettavat mukanaan. Parit kiertävät vuorotellen jokaisen kartongin luona ja vastaavat omaan paperiinsa. Kutakin kysymystä kohti pohtimisaikaa voi antaa noin 3-4 minuuttia. Kun jokainen pari on vastannut kaikkiin kysymyksiin, käydään vastaukset pienryhmässä yhdessä läpi niin, että jokainen pari kertoo ja perustelee vuorollaan vastauksensa jokaiseen kysymykseen.

Tarvikkeet:

- Kartonkeja, kyniä, paperia (A4), teippiä

Mielipidejana (n. 5 min)

Tämä harjoitus voidaan toteuttaa koko ryhmän kanssa yhdessä. Lattiaan on tehty maalarinteipillä jana, jolle ryhmäläiset asettuvat riviin seisomaan. Ohjaajat esittävät väittämiä ja kysymyksiä suvaitsevaisuudesta. Jokainen ryhmäläinen pohtii itse mielessään henkilökohtaisen mielipiteensä väittämästä tai kysymyksestä. Mikäli hän on samaa mieltä, ottaa hän askeleen eteenpäin, ja mikäli eri mieltä, ottaa hän askeleen taaksepäin. Harjoituksen tarkoituksena on saada ryhmäläiset yksilöinä ilmaisemaan mielipiteitään rohkeasti. Tarvittaessa tai halutessaan ohjaaja voi esittää lisäkysymyksiä ilmenneistä mielipiteistä.

Väittämät:

1. Kohtelen kaikkia ihmisiä samanarvoisesti.
2. Hyväksyn myös erilaisuuden.
3. Oma mielipiteeni on ainoa oikea.
4. Otan huomioon myös muiden eriävät mielipiteet.
5. Olen nähnyt syrjimistä tai kiusaamista.
6. Olen kokenut itse syrjintää.
7. Mielestäni kiusaaminen on väärin.
8. Suvaitsevaisuus-teema sai minut ajattelemaan asioita uudella tavalla.

Tarvikkeet:

- Maalarinteippi

TEEMA 6:

TURVALLINEN LUOKKA

Sosiometriset valinnat (n. 5 min)

Ryhmäläiset saavat kulkea tilassa vapaasti, mutta hiljaa. Ohjaaja sanoo väittämiä ja ominaisuuksia ääneen. Osallistujien tehtävänä on laittaa kätensä sen ryhmäläisen olkapäälle, jota ominaisuus hänen mielestään parhaiten kuvaa. Ohjaaja aloittaa ominaisuuden sanomisen aina ”Henkilö, joka...”:

- ...saa sinut hymyilemään
- ...auttaisi sinua vaikeissa koulutehtävissä
- ...on luotettava ja osaa pitää salaisuudet
- ...on luokan ilopilleri
- ...osaa ottaa muut aina huomioon
- ...osaa antaa toisille työrauhan

Tarvittaessa vastauksia voi jälleen perustella. Harjoituksen tarkoituksena on harjoitella positiivisen palautteen antamista.

Luokkakuva (n. 30 min)

Harjoituksessa jokainen ryhmäläinen ottaa itselleen omaa työskentelytilaa. Kaikille jaetaan tyhjät paperit, joihin piirretään oma kuva. Kuvan ei tarvitse olla hieno, tai edes esittää konkreettisesti henkilöä itseään. Olennaisinta on, että paperissa lukee henkilön oma nimi. Kun kuvat ovat valmiita, asettuvat ryhmäläiset piiriin kuvat mukanaan. Kuvia kierrätetään myötäpäivään, ja jokainen kirjoittaa jokaisen paperiin jonkin POSITIIVISEN asian paperin henkilöstä. Kun kaikkien paperit ovat kiertäneet piirin ja palanneet henkilölle itselleen, seuraavana tehtävänä ryhmällä on teipata paperit yhteen yhdeksi isoksi luokkakuvaksi. Syntynyttä luokkakuvaa voidaan tarkastella yhdessä ryhmän kanssa. Kuva voidaan säästää ja siihen voidaan palata esimerkiksi vielä viimeisellä toimintakerralla.

Tarvikkeet:

- Paperit (A4), kyniä, teippiä

Parimietintä: Turvallinen luokka (n. 15 min)

Ryhmäläiset saavat itse valita parinsa. Parien löydyttyä kaikki asettuvat istumaan niin, että pystyvät keskustelemaan parinsa kanssa hiljaisesti sekä kirjoittamaan vastauksia. Jokaisella parille voi asettaa esimerkiksi patjan tai pöydän omaksi tilaksi. Ohjaaja lukee pareille kysymyksiä turvallisesta luokasta, joihin he vastaavat yhdessä. Kysymykset ovat:

1. Millainen on turvallinen luokka?
2. Mikä tekee luokasta turvattoman?
3. Onko teidän luokkanne turvallinen vai turvaton? Perustelkaa!

Vastaukset käydään pari kerrallaan ohjaajan johdolla läpi. Jokainen perustelee vastauksensa. Harjoituksen tarkoituksena on herätellä oppilaita pohtimaan, mitä turvallinen luokka oikeasti tarkoittaa sekä erityisesti kolmannen kysymyksen kautta pyrkiä näkemään luokka myös muiden silmin.

Kirjaimet selkään

Ryhmä jaetaan kahtia. Syntyneet ryhmät muodostavat jonot niin, että kaikki istuvat lattialla kasvot samaan suuntaan. Jonon ensimmäisenä istuvalle annetaan paperi ja kynä. Ohjaaja lähettää jonon viimeisenä istuvan kautta sanoja kirjain kerrallaan piirtämällä kirjaimen ryhmäläisen selkään. Kirjain etenee jonossa niin, että aina perässä istuva piirtää sen edessään istuvan selkää. Puhua ei saa. Kun kirjain ehtii jonossa ensimmäisenä olevalle kirjoittaa tämä sen paperille, ja kutsuu käden nostamalla ohjaajan tarkistamaan, onko sana oikea. Kirjaimista muodostuu jokin turvalliseen luokkaan liittyvä sana. Sanoja voi keksiä lisää, mutta niistä ei kannata tehdä kovin pitkiä, jotta harjoitus onnistuisi. Hyviä sanoja ovat esimerkiksi:

- A P U
- K A V E R I
- T U R V A
- L U O K K A
- T U K I

Luokan kone

Luokan kone -harjoituksen tarkoituksena on yhteishengen nostattaminen sekä yhteen hiileen puhaltamisen harjoittelu. Harjoituksessa luokka muodostaa itseään kuvaavan ”koneen”. Jokainen ryhmäläinen tuo oman panoksensa koneeseen ja on yksi osa sitä.

Kone muodostuu ryhmäläisistä. Jokainen tulee mukaan vuorollaan. Kukin tekee jotain liikettä tai ääntä, joka täydentää konetta. Lopulta muodostuu yksi yhteinen kone, josta mahdollisesti kuuluu eri ääniä (pihinää, puhinaa, tööttäilyä jne.) tai joka liikehtii (esimerkiksi kädet tai koko kroppa voivat heilua, päät nyökkiä tai jalat kyykistellä). Jokainen tekee yksin omaa liikettään, mutta osana konetta.

Ryhmä voi myös yhdessä hieman keskustella tai pohtia, millaisen koneen he haluavat luoda.

TEEMA 7:

KOULUSSA KÄYTTÄYTYMINEN JA KOULUN MERKITYS

Koulussa käyttäytymisen -teemaa on hyvä käsitellä draaman keinoin. Erilaisten luokka- ja oppimistilanteiden näkeminen ikään kuin ulkopuolelta, toisten esittäminä voi havahduttaa oppilaita herkemmin pohtimaan omaa käytöstään koulussa ja luokissa.

Näytelmät (yli 30 min)

Ryhmä jaetaan pienryhmiin, joiden määrä ja koko riippuvat jälleen koko ryhmän koosta. Pienryhmät voi tätä harjoitusta varten suunnitella ja valita ohjaajan toimesta etukäteen. Näin taataan harjoituksen paras mahdollinen onnistuminen ja ”pakkojen sekoittuminen”.

Kullekin pienryhmälle annetaan näytelmän aihe ja ohjeistus lapulle kirjattuna. Lapuissa on nimettynä erilaisia luokkatilanteita, joista pienryhmien tulee rakentaa lyhyitä näytelmiä. Jos pienryhmiä on esimerkiksi neljä, voidaan aina kahdelle ryhmälle antaa sama luokkatilanne. Näin tilanteista tulee useampia näkökulmia esille. Pienryhmille annetaan aikaa näytelmiensä suunnitteluun ja harjoitteluun 5-10 minuuttia.

Näytelmän ohjeistus:

1. Mukava ja toimiva oppitunti. Olette luokassa oppitunnilla. Kuinka oppilaat käyttäytyvät ja toimivat? Entä opettaja?

2. Huono ja haastava oppitunti. Olette luokassa oppitunnilla. Kuinka oppilaat käyttäytyvät ja toimivat? Entä opettaja?

Jokaisen näytelmän jälkeen kysytään yleisönä olleilta muilta ryhmiltä, miltä esitetty tilanne heistä näytti ja tuntui. Kaikkien näytelmien läpikäynnin jälkeen voidaan vielä tehdä yhteenvetoa nähdystä ja koetusta.

Yksilömietintä (n. 10 min)

Jokaiselle ryhmäläiselle jaetaan tyhjä paperi, johon tulee kirjoittaa vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Jokainen miettii vastauksensa yksinään, joten työskentelyn tulee olla täysin hiljaista. Ohjaaja esittää kysymykset tai pohdinnan kohteet:

- Miten käyttäydyt koulussa? Omat vahvuutesi, hyvät puolesi, kehityksen kohteet
 - Yksi asia, johon LUPAAN kiinnittää huomiota käyttäytymisessäni ja jota lupaan parantaa.
- Vastaukset ja tehdyt lupaukset käydään koko ryhmän kanssa yhteisesti läpi.

TEEMA 8:

"MEIDÄN LUOKKA" – YHTEEN KOONTI KERTA

"Meidän luokka" –teema on muita laajempi ja ikään kuin kulunutta projektia yhteen kokoava. Kokonaisuutena toteutettuna teema on useamman tunnin kestoinen. Toimintakerran alussa käydään yhdessä ryhmän kanssa päiväohjelma tai toimintakerran runko läpi. Näin ryhmäläiset pystyvät ennakoimaan päivän kulkua ja virittäytymään tulevaan ohjelmaan. Toimintakerran ohjelma on vapaampaa ja liikkuvaisempaa, joten kerta tai harjoitukset olisi hyvä saada järjestettyä isossa tilassa, esimerkiksi liikuntasalissa.

Toimintakerran aluksi voidaan leikkiä useampaakin lämmittelyleikkiä, jotta osallistujat aktivoituvat ja virittyvät toimintaan. Hyvä, erityisesti viimeisen toimintakerran aloitusleikki on ryhmän yhteistoimintaa mittaava leikki, Grizella, joka vaatii ryhmältä keskittymistä ja yhteen hiileen puhaltamista:

Grizella

Leikkijät istuvat kahteen tai kolmeen riviin asetelluilla penkeillä. Penkkejä on yhteensä yksi enemmän kuin leikkijöitä. Penkkirivien väleissä on oltava tilaa liikkumiselle. Ohjaajan ei ole tarkoitus aluksi juurikaan pohjustaa leikkiä ryhmälle, kertoa vain, että kohta Grizella lähtee liikkeelle. Ohjaaja neuvoo vielä, ettei yhdellä penkillä saa kerrallaan istua yhtä ihmistä enempää.

Ohjaaja toimii Grizellana, joka liikkuu vaivalloisesti ja hitaasti kohti penkkirivejä. Grizella voi myös yrittää näyttää pelottavalta ja uhkaavalta. Grizella pyrkii pääsemään istumaan ylimääräiselle penkille, ja ryhmän on ymmärrettävä yhteistoiminnassa estää Grizellan pääsy penkille istumaan. Leikki loppuu, kun Grizella pääsee istumaan. Tämän jälkeen ohjaaja keskustelee ryhmän kanssa, ymmärsivätkö nämä leikin idean. Jos ryhmä ei hahmottanut ideana olevan yhdessä toimiminen ja Grizellan estäminen, kertoo ohjaaja ryhmälle idean ja leikki otetaan vielä kerran alusta. Halutessaan myös joku ryhmäläisistä voi toimia Grizellana.

Tarvikkeet:

– Tuolit

Rastit

Ryhmä (20 henkeä) jaetaan viiteen pienryhmään. Jokainen pienryhmä saa oman kisapassin (LIITE 1). Ryhmien ensimmäisenä tehtävänä on keksiä nimi joukkueelleen. Tämän jälkeen ryhmät lähtevät suorittamaan rasteja. Jokaisella rastilla on oltava ohjaaja/muu aikuinen suorituksen valvojana ja hyväksyjänä. Kutakin rastia on yhdellä ryhmällä aikaa suorittaa 3 minuuttia, ja tämän ajan jälkeen joukkueet vaihtavat rastia (rasteja kierretään myötäpäivään). Ajanilmoittajaksi tarvitaan myös yksi aikuinen. Rasteista kertyneet pisteet lasketaan lopuksi vertaamalla eri joukkueiden suorituksia. Parhaiten suoriutunut saa aina pisteen. Rastien tarkoituksena on toimia onnistuneesti ja hyvin ryhmässä, ja mikäli joku pienryhmä osoittaa esimerkillistä ryhmätoimintaa jollakin rastilla, voi rastinvetäjä antaa ryhmän kisapassiin plussa-merkinnän.

1. rasti: SANALAATIKKO (LIITE 2)

- Ryhmä etsii laatikosta 12 sanaa. Rastin vetäjä ottaa aikaa. Jos kukaan ryhmä ei löydä kaikki sanoja, menee piste eniten sanoja löytäneelle joukkueelle.

2. rasti: NUMEROTEHTÄVÄ (LIITE 3)

- Joukkueelle annetaan yhdeksän lappua, joissa on numerot 1-9. Joukkueen tehtävänä on muodostaa lapuista 3 x 3 lappua -kokoinen ruudukko, jonka jokaisesta vaaka- ja pystyrivistä summaksi tulee 15. Rastinvetäjä ottaa aikaa joukkueen suorituksesta. Nopein tehtävän ratkaissut joukkue saa pisteen.

3. rasti: ALIAS-PISTE

- Joukkue saa itse valita sanojen selittäjän, ja selittäjää voi vaihtaa välillä. Selittäjä saa pinon Alias-kortteja, joista selittää sanoja. Muun joukkueen tehtävänä on arvata sanat. Kustakin oikein arvatusta sanasta joukkue saa pisteen. Rastinvetäjä toimii pisteiden laskijana.

4. rasti: "KORTTI VÄLISSÄ"

- Rastin vetäjällä on pino pelikortteja, jotka joukkueen on tarkoitus yhdessä toimien saada pysymään esimerkiksi polvien, kyynärpäiden, peukaloiden, ranteiden ja päiden välissä. Rastin vetäjä antaa ohjeen, esimerkiksi "Polvien väliin" ja joukkueen tulee itse asettaa kortti kahden eri joukkueen jäsenen polvien väliin. Jokaisen kortin pitelemiseen tulee siis osallistua kahden joukkueen jäsenen. Tehtävän edetessä tulee jokaisen jäsenen olla osallisena korttien pitelemisessä. Pisteet määräytyvät sen mukaan, montako korttia joukkue saa pidettyä paikoillaan tiputtamatta niitä. Tippuneita kortteja ei lasketa. Joukkueella on aikaa suorittaa tehtävää koko kolme minuuttia, mutta halutessaan joukkue voi päättää lopettaa aiemmin. Rastin vetäjä laskee paikoillaan pysyneet kortit ottamalla ne yksi kerrallaan pois.

5. rasti: KRAVATTISOLMU (LIITE 4)

- Joukkueen tulee ohjeita noudattaen solmia kravatti. Rastin vetäjä ottaa aikaa kustakin suorituksesta, ja nopeiten solmun aikaan saanut joukkue saa pisteen.

Viestit

Rastien suorittamisen lisäksi joukkueet voivat saada pisteitä kisapassiinsa kolmen erilaisen viestin kautta. Joukkueet asettuvat joukkueittain jonoihin. Tarvitaan myös joku aikuinen/ohjaaja tarkastamaan lähtö/maaliviivalle, mikä joukkue on ensimmäisenä valmis. Kuljettavaa matkaa varten tulisi myös laittaa kullekin joukkueelle jokin merkki, joka täytyy kiertää ja palata takaisin.

Tässä vaiheessa kisapassit voidaan kerätä joukkueilta ohjaajalle, ja kertoa, että voittaja joukkue julkistetaan myöhemmin. Kustakin viestistä annetaan pisteet erikseen, aina käydyn viestin voittanut joukkue saa pisteen.

1. viesti: PALLO JALKOJEN VÄLISSÄ

– Joukkueen jäsenet kiertävät vuorotellen sovitun matkan kuljettaen palloa jalkojensa välissä. Pallon on hyvä olla noin jalkapallon kokoinen. Mikäli pallo tippuu kesken matkan, täytyy kuljettaminen aloittaa alusta. Kun jokainen joukkueen jäsen on suorittanut kierroksensa, nostaa joukkue kätensä ylös merkiksi tästä.

2. viesti: SÄHLYPALLON KULJETUS

– Joukkueen jäsenet kiertävät vuorotellen sovitun matkan kuljettaen sählypalloa sählymailalla. Kun jokainen joukkueen jäsen on suorittanut kierroksensa, nostaa joukkue kätensä ylös merkiksi tästä.

3. viesti: HERNEPUSSIT PÄÄN PÄÄLLÄ

– Joukkueen jäsenet kiertävät vuorotellen sovitun matkan kuljettaen kahta hernepussia päänsä päällä pitämättä niistä kiinni. Mikäli pussit tippuvat kesken matkan, täytyy kuljettaminen aloittaa alusta. Kun jokainen joukkueen jäsen on suorittanut kierroksensa, nostaa joukkue kätensä ylös merkiksi tästä.

Kaikkien rastien ja viestien suorittamisen jälkeen ohjaaja tarkistaa kunkin joukkueen tulokset ja laskee pisteet. Toimintakerran lopuksi jaetaan pienet palkinnot rasteissa ja viesteissä parhaiten menestyneelle joukkueelle.

Toimintakerta ja samalla koko projekti on mukava lopettaa yhteisiin, hauskoihin ja hieman vapaamuotoisempiin leikkeihin. Näin jokaiselle ryhmässä mukana olleella taataan hyvä mieli ja positiivinen tunne kuluneesta projektista.

Suklaaleikki

Kaikki osallistujat istuvat ringissä lattialla. Piirin keskelle laitetaan paketti, haarukka, veitsi jotain päälle puettavaa rekvisiittaa kuten esimerkiksi lapaset, pipo, tossut, kaulaliina. Pakettiin on piilotettu suklaalevy, jonka päälle on paketoitu runsaasti sanomalehtiä. (Suklaalevyn sijasta voidaan käyttää myös esimerkiksi karkkipussia) Ohjaaja laittaa piiriin kiertämään nopan ja leikkijöiden tarkoituksena on heittää noppaa ja saada summaksi kuusi. Tarvittaessa noppia voi laittaa kiertämään myös kaksi, jolloin leikkiin saadaan lisää haastetta. Se leikkijä, joka saa kuutosen menee piirin keskelle ja pukee mahdollisimman nopeasti päälleen kaikki rekvisiitat(lapaset, pipon, kaulaliinan jne.). Sen jälkeen hän alkaa avata pakettia haarukalla ja veitsellä. Kun paketti on avattu, pääsee hän käsiksi karkkipakettiin, joka tulee myös avata aterimilla. Toiset pelaajat yrittävät saada nopalla kuutosta ja tällöin vuoro siirtyy seuraavalle. Välillä pelaaja ei edes pääse käsiksi pakettiin, kun vuoro ehtii jo vaihtua. Leikki loppuu, kun paketti on tyhjä ja kaikki karkit on syöty. Leikki on hauska ja jokaisen ryhmäläisen mukaan osallistava, jossa nopeus ratkaisee.

Tarvikkeet:

– Suklaalevy tai karkkipussi, sanomalehtiä, teippiä, 1-2 noppaa, haarukka, veitsi ja rekvisiittaa(kuten lapaset, pipo, kaulaliina ja tossut)

Solmu

Leikkiin tarvitaan 1-2 vapaaehtoista, jotka toimivat solmun selvittäjinä. Vapaaehtoiset menevät oven ulkopuolelle odottamaan. Tällä välin muut muodostavat piirin ja ottavat toisiaan käsistä kiinni. Tarkoituksena on pujottaautua tiukkaan solmuun ilman, että kukaan päästää käsistään irti. Kun solmu on valmis, kutsutaan oven ulkopuolella olevat solmujen selvittäjät sisään. Solmujen selvittäjien on tarkoituksena avata solmu, ilman että kukaan ryhmäläisistä ei päästä käsistään irti. Tavoitteena on, että solmussa olleet palaavat takaisin piiriin, kun selvittäjät ovat solmun ratkaisseet.

Solmun selvittäjien määrä riippuu ryhmän koosta, mikäli ryhmä on pieni, ei selvittäjiä tarvitse olla kuin yksi. Leikin tarkoituksena on muodostaa solmu yhteisesti, jolloin osallistujilta vaaditaan yhteistä suunnittelua ja toteutumista.

Ryhmäläiset osallisiksi

Viimeisellä toimintakerralla tulee varata riittävästi aikaa, jolloin voidaan kuulla ryhmäläisten toiveleikkejä kuluneelta projektilta. He voivat toivoa, mitä leikkejä

voitaisiin toteuttaa vielä uudelleen ja mikä leikki toimi hyvin, näitä toiveita on tärkeä toteuttaa. Näin oppilaat kokevat tulleen osallisiksi yhteisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa ja heidän oma motivaationsa kasvaa kun leikit ovat toivottuja ja mieluisia.

Leikkien lähteitä:

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy

Blässar, V. & Mattila, E. 2012. "Operation high five" Ilmapiiriprojekti Hollolan yläkoulun kahdeksannelle luokalle. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu. Saatavissa: www.theseus.fi

Erkko, P. & Santalähde, A. 2005. Elämäni Eväät 8. Mitä on mielenterveys? Koulutusmateriaali 8-luokkalaisille. Porin Mielenterveysseura ry:n koulutusmateriaali

Erkko, P. & Santalähde, A. 2005. Elämäni Eväät 9. Tulevaisuus ja sen tuomat haasteet. Koulutusmateriaali 9-luokkalaisille. Porin Mielenterveysseura ry:n koulutusmateriaali. KiVa-koulu -materiaali

Mannerheimin lastensuojeluliitto- Nuorten netti. Löytyy osoitteesta: http://www.mll.fi/nuortennetti/tukarit/leikkiasema/tutustumis-vuorovaikutus-ja_ni/

Perinneleikit Ry. Löytyy osoitteesta: <http://www.perinneleikit.fi/etusivu.html>

Sainio, M., Kaukiainen, A., Willför-Nyman, U., Annevirta, T., Pöyhönen, V. & Salmivalli, C. 2009. KiVa Koulu. Opettajan opas yläkoululle. Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaisusarja, 4. Opetusministeriö

LIITTEET

LIITE 1

LIITE 2

LIITE 3

LIITE 4

Kisapassi

Sanalaatikko

Numerotehtävä

Kravattisolmun ohje